

PRITARTA
Šiaulių rajono savivaldybės tarybos
2015 m. spalio 29 d. sprendimu Nr. T-

ŠIAULIŲ R. KURŠĖNŲ LOPŠELIS-DARŽELIS „NYKŠTUKAS“

UGDYMO PROGRAMA

„MAŽAIS ŽINGSNELIAIS LINK DIDELIO KELIO“

**KURŠĖNAI
2015 m.**

*Žmogus,
jeigu nori tapti tuo,
kuo turi tapti,
vaikystėje turi būti tikru vaiku
ir daryti tai,
kas jam kaip vaikui,
suteikia laimės.*

(J. M. Pestalocis)

Turinys

1. BENDROSIOS NUOSTATOS	
1.1. Informacija apie ugdymo įstaigą	4
1.2. Įstaigos vizija.....	4
1.3. Ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos	4
1.4. Filosofinis-psichologinis bei pedagoginis ugdymo(si) programos pagrindas	4
1.5. Įstaigos savitumas.....	5
1.6. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais.....	5
1.7. Pedagogai ir jų pasirengimas	6
1.8. Tėvai ir pedagogai – ugdymo partneriai.....	6
1.9. Mūsų požiūris į vaiką	6
2. PRINCIPAI.....	7
3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	7
4. UGDYMO(SI) METODAI IR BŪDAI.....	8
4.1. Ugdymo(si) organizavimo formos.....	8
4.2. Tradiciniai ugdymo metodai.....	8
4.3. Tradiciniai ugdymo būdai ir formos.....	8
4.4. Netradiciniai ugdymo būdai ir formos	9
KOMPETENCIJOS	11
5. UGDYMO(SI) TURINYS.....	9
5.1. ANKSTYVASIS AMŽIUS	9
■ Socialinė kompetencija.....	9-10
■ Sveikatos saugojimo kompetencija	11-12
■ Komunikavimo kompetencija.....	13
■ Pažinimo kompetencija.....	14
■ Meninė kompetencija	15-16
5.2. IKIMOKYKLINIS AMŽIUS	17
■ Socialinė kompetencija.....	17-20
■ Sveikatos saugojimo kompetencija	21-26
■ Komunikavimo kompetencija.....	27-29
■ Pažinimo kompetencija.....	30-34
■ Meninė kompetencija	35-39
■ Muzika	40-43
6. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS.....	44
6.1. Vaiko pasiekimų vertinimas	44
6.2. Vertinimo paskirtis	44
6.3. Vertinimo procesas	44
6.4. Duomenų apie vaiko pasiekimus fiksavimas ir kaupimas.....	45
6.5. Vertinimo aktualumas.....	45
6.6. Vaiko pasiekimų vertinimo lentelė.....	46-50
7. NAUDOTI ŠALTINIAI	51
8. LITERATŪRA	51
9. PROGRAMOS.....	51
10. PRIEDAI	52

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Informacija apie ugdymo įstaigą

- **Švietimo teikėjas:** Šiaulių r. Kuršėnų lopšelis-darželis „Nykštukas“
- **Švietimo teikėjo duomenys:** Šiaulių r. Kuršėnų lopšelis-darželis „Nykštukas“ – Šiaulių rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga, turinti juridinio asmens teises, kodas 190083865, kuri vykdo neformaliojo švietimo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas
- **Adresas, pašto indeksas:** Vydūno g. 9, Kuršėnai, LT-81155 Šiaulių r. sav.
- **Telefonas:** (8 41) 58 16 59
- **Elektroninis paštas:** kursenunykstukas@gmail.com

1.2. Įstaigos vizija

Lopšelis-darželis „Nykštukas“ – nuolat besimokanti ir nuolat atsinaujinanti organizacija, kuri savo veiklos strategiją įgyvendina programiniu būdu.

Įstaigos vizija – atvira naujovėms, aukštos pedagoginės kultūros ugdymo įstaiga, atliepianti tėvų lūkesčius ir norus, užtikrinanti aukštą ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus, įvairių gebėjimų vaikų ugdymo kokybę. Tai kultūrinio ir dvasinio gyvenimo centras tėvams ir mažiesiems, turintis populiarumą ir prestižą visuomenėje.

1.3. Ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos

Įstaigoje komandinis darbas bei projektinio metodo taikymas ugdymo praktikoje yra tapęs gyvenimo norma. Lopšelyje-darželyje vaikas – pats svarbiausias asmuo, jam sudarytos visos sąlygos augti, skleistis, tobulėti. Kiekvienas vaikas priimamas kaip asmenybė, garantuojamos teisės ir galimybės augti sveikam, gyventi saugioje aplinkoje, būti mylimu ir jaustis vertingu. Padedame šeimai atlikti vaiko ugdymo ir globos funkcijas, tenkiname vaiko poreikius visose raidos pakopose („Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija“).

Vaikas turi teisę lavinti savo sugebėjimus, laisvai reikšti savo nuomonę (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. Ratifikuota 1995 m. liepos 3 d.).

1.4. Filosofinis-psichologinis bei pedagoginis ugdymo(si) programos pagrindas

Mūsų įstaigoje plačiai skleidžiasi filosofo-psichologo Ž. Pjažė idėjos. Vaiko žaidimą jis laikė kūryba, nes žaisdamas vaikas suvokia ir atkuria pasaulį, įprasmina jį. Vaikui neužtenka žinių, informacijos, patirties, gaunamos iš kitų žmonių. Jis pats atranda, sužino stebėdamas, fantazuodamas, eksperimentuodamas, tirdamas, kurdamas.

„Duok vaikui laisvę! Nieko nenurodinėk iš anksto, pasitrauk, būk tolėliau, duok vaikui mokymo priemones, tinkančias jo augantiems organams ir sugebėjimams stiprinti ir vystyti, visada būk pasiruošęs padėti ir nurodyti, kai tai būtina, bet nedaryk nieko, ką jis pats gali padaryti...“ – taip pedagogus mokė M. Montesori.

Lietuvių mąstytojų filosofiniuose, psichologiniuose, pedagoginiuose veikaluose taip pat pabrėžiama, kad šeima ir ugdymo įstaiga turėtų labiausiai rūpintis humaniškumo ugdymu (Vydūnas, A. Maceina, S. Šalkauskis).

1.5. Įstaigos savitumas

Šiaulių r. Kuršėnų lopšelis-darželis „Nykštukas“ – juridinis asmuo, pelno nesiekianti Šiaulių rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga, turinti juridinio asmens teises.

Tai bendros paskirties ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kurią lanko 1–5(6) metų amžiaus vaikai. Įstaigos veikla organizuojama taip, kad vaikas augtų šeimai artimoje aplinkoje. Siekiama vaiko ugdymo vienovės ir darnos su šeima. Mūsų lopšelio-darželio mokytojai ne pirmi metai kryptingai ir kūrybingai taiko įvairius būdus ir metodus, organizuodami vaikų ugdymą per gamtą. Lopšelio-darželio bendruomenė didelį dėmesį skiria vaikų saugios ir sveikos gyvensenos ugdymui. Dalyvaujame respublikiniame projekte „Sveikatiada“, asociacijoje „Sveikatos želmanėliai“, ir esame įtraukti į Lietuvos sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą. Pedagogai kartu su šeima kryptingai puoselėja tautinę kultūrą, ugdo meilę gimtam kraštui, pagarbą jo žmonėms. Sudarytos galimybės vaikams susipažinti su Kuršėnų miesto istorija: Kuršėnai – puodžių sostinė, L. Ivinskis – pirmojo kalendoriaus sudarytojas (Kalendorių muziejus), Gruževskių dvaras – tautodailės ir amatų centras.

Turime sukaupę gerąją darbo patirtį partnerystėje su šeima. Tėvai aktyviai įsijungia į projektinę veiklą. Organizuojami spektakliai vaikams, vyksta tėvų tarpusavio diskusijos, dalijimasis gerąja ugdymo patirtimi, bendros išvykos į Daugėlių pušyną, prie Ventos, dalyvavimas teminėse savaitėse, netradiciniuose renginiuose.

Lopšelyje-darželyje „Nykštukas“ veikia 8 grupės: 2 – lopšelio, 3 – darželio amžiaus ir 3 – priešmokyklinio ugdymo, dirbančios pagal IV modelį. Dirbama dviem ugdymo metodais – kūrybiniu kompleksiniu – 6 grupės ir 2 grupės ugdyme taiko M. Montessori metodą. Šios grupės priklauso Lietuvos M. Montessori asociacijai, palaiko ryšius su Žemaitijos Montessoriniu centru. Kalbos sutrikimus turintiems vaikams teikiama logopedo pagalba. Veikia dailės, vokalo studijos, anglų, šokių ir etnografinis būreliai.

Lopšelyje-darželyje „Nykštukas“ vykdomos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos. Ikimokyklinio amžiaus vaikai ugdomi pagal įstaigos pedagogų parengtą Ikimokyklinio ugdymo programą. Priešmokyklinio amžiaus vaikai mokyklai rengiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Bendrąja priešmokyklinio ugdymo ir ugdymo(si) programa. Tėvų pageidavimu grupių darbo laikas – 10,5 val.

Didelis dėmesys skiriamas meninės raiškos vaikų ugdymui, tautos kultūros puoselėjimui, artimiausios aplinkos pažinimui.

1.6. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais

Sudarytos dvišalės bendradarbiavimo sutartys su Kuršėnų Stasio Anglickio mokykla, Kuršėnų Pavenčių mokykla, Kuršėnų miesto Vaikų biblioteka, Kuršėnų Kūrybos namais, Kuršėnų meno mokykla, VšĮ Kuršėnų politechnikos mokykla, Kelmės lopšeliu-darželiu „Kūlverstukas“, Kauno menų darželiu „Etiudas“, Kauno miesto lopšeliu-darželiu „Vaikystė“, Kuršėnų Gintarine vaistine.

Bendradarbiavimo partneriai aktyvūs švenčių, įvairių renginių, projektų, akcijų dalyviai. Įstaiga tampa veiklesnė, informatyvesnė kai veikiama ne tik jos teritorijoje, bet ir bendradarbiaujama su miesto bendruomene, kurios dalis esame.

1.7. Pedagogai ir jų pasirengimas

Lopšelyje-darželyje „Nykštukas“ dirba 19 pedagogų. Įstaigos vadovė R. Piežienė turi III-ą vadybinę kvalifikacinę kategoriją. Direktoriaus pavaduotoja ugdymui R. Andrulaitienė turi II-ą vadybinę kvalifikacinę kategoriją. Aktyviai kvalifikaciją kelia ir netradicinius ugdymo metodus taiko dirbdamos su vaikais, auklėtojos metodininkės L. Mickevičienė, E. Jurkienė, V. Sutkienė – M. Montessori metodą, auklėtoja metodininkė V. Grudžinskienė ir vyresniosios auklėtojos N. Purlionienė, D. Andrikaitytė – Reggio Emilia ugdymo metodą.

Daug naujų idėjų vaikų saugios ir sveikos gyvensenos ugdyme pateikia ir įgyvendina neformaliojo ugdymo mokytoja I. Spudienė ir auklėtoja Ž. Stonkutė. Vaikų saviraiškos ir kūrybingumo ugdymo klausimais savo darbo patirtimi su kolegėmis nuolat dalinasi vyresniosios auklėtojos D. Narbutienė, A. Milaknienė. Priešmokyklinio ugdymo pedagogė D. Navickienė aktyviai bendradarbiauja su leidykla „Šviesa“, kuriant priešmokyklinio ugdymo programą OPA PA!.

Auklėtoja J. Rugienienė sukaupusi gerą darbo patirtį vaidybos srityje, auklėtojos V. Barauskienė, I. Maksevičienė – ugdymo ankstyvajame amžiuje. Mūsų įstaigos pedagogės pritaria antropologo J. Serdžio teiginiui: „Šiandien iškilo būtinas reikalas atnaujinti auklėjimo ir mokymo metodus, ir kas kovoja už tą dalyką, kovoja už žmonijos atgimimą“.

1.8. Tėvai ir pedagogai – ugdymo partneriai

Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas - svarbiausia sėkmingo vaikų ugdymo lopšelyje-darželyje sąlyga. Šeimos ir lopšelio-darželio funkcijų pasidalinimas grindžiamas dviem persipinančiais principais:

- „veikla greta“ – epizodinė šeimos ir įstaigos sąveika;
 - „sąveika kartu“ – nuolatinė sąveika. Vaikų ugdymo ir priežiūros funkcijos, plėtojamos bendromis tėvų ir pedagogų pastangomis;
- Bendros šeimos ir pedagogų pastangos užtikrina sėkmingą vaiko vystymąsi.

1.9. Mūsų požiūris į vaiką

- Kiekvienas vaikas priimamas toks, koks jis yra: gerbiamas vaiko individualumas;
- Vaiko saugaus ir sveiko gyvenimo būdo ugdymas – kasdienė dienotvarkės dalis;
- Ugdoma laisva, harmoninga asmenybė, siekiama įvairiapusių vaiko kompetencijų (vertybinių nuostatų, gebėjimų, patirties) lavinimo(si);
- Kuriama visapusišką vaiko vystymąsi skatinanti aplinka;
- Vaiko veikla atspindi jo poreikius, raidos ypatumus, pastebimi paties vaiko sumanymai, kūrybinė raiška;
- Ugdymas vyksta vaikui žaidžiant, jo aktyvumas savaiminis arba inspiruotas;
- Stebima kiekvieno vaiko raiška, problemos sprendžiamos individualiai.

Įstaigos veiklos kryptis – **ugdymo kokybė**, sąlygojama trišalės (vaikų, tėvų ir pedagogų) **partnerystės**.

2. PRINCIPAI

1. Vertybinių nuostatų ugdymo

- Sudaromos sąlygos pozityvių asmeninių nuostatų pradmenų formavimui.
- Pripažįstama vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybė ir savarankiškumas teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį.

2. Socialinio – kultūrinio ugdymo

- Ugdymo turinys orientuotas į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų socialinių, kultūrinių gebėjimų plėtojimą.
- Padedama vaikui visa, kas jį supa, įprasminti, remiantis etninėmis vertybėmis, bei dorovinėmis žmogaus nuostatomis į aplinką.

3. Diferencijavimo

- Vaikai ugdomi, atsižvelgiant į individualias jų savybes, ugdymosi tradicijas ir vaikų patirtį.
- Taikomos individualios ugdymo ir ugdymosi nedidelėmis grupelėmis formos.

4. Integralumo

- Garantuojamas vaiko asmenybės harmoningumas, fizinio, psichinio ir socialinio ugdymo darna.
- Siekiama vaiko ugdymo šeimoje ir darželyje darnos.

5. Tikslingumo

- Ugdymo turinys nukreiptas į vaiko adaptacijos naujoje aplinkoje lengvinimą, socializaciją, ugdymosi motyvacijos žadinimą ir prielaidų tolimesniam ugdymuisi sudarymą.

3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas:

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiaisiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai vaikų ugdymui:

1. Plėtoti individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
2. Pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienės problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
3. Aktyviai dalyvauti ir kūrybiškai išreikšti save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
4. Mokyti pažinti ir veikti: žaisti, kelti klausimus, tyrinėti, rinktis veiklos būdus ir priemones, samprotauti apie tai, ko išmoko, nutatyti tolesnės veiklos žingsnius.

4. UGDYMO(SI) METODAI IR BŪDAI

Ugdymo(si) turinys sudarytas atsižvelgiant į 1–6 m. vaikų amžiaus tarpsnio ypatumus, šeimoje įgytą patyrimą, gebėjimus, galimybes, interesus, polinkius, į šio amžiaus vaikų fizines, emocines, intelektines išgales.

Ugdymo turinys skleidžiamas pagal kompetencijas:

- komunikavimo;
- socialinę;
- meninę;
- pažinimo;
- sveikatos saugojimo.

4.1. Ugdymo(si) organizavimo formos

Ikimokykliniame amžiuje pagrindine ugdymo(si) forma yra *įvairi vaikų veikla*:

- Visos grupės veikla: žaidimai, ryto ir popietės ratas, vaikų sveikatinimosi ir atsipalaidavimo valandėlės, muzikos ir kūno kultūros valandėlės, varžybos, išvykos, renginiai, šventės;
- Veikla grupelėse: žaidimai, bendri kūrybiniai darbai-projektai, tyrinėjimai, diskusijos, kalbos korekcijos valandėlės;
- Individuali veikla: savarankiška vaiko veikla ir žaidimai; individualių gebėjimų lavinimo užsiėmimai; loginės ir rašto pradmenų bei kalbinės pratybos; lavinamoji veikla ant kilimėlių ir prie staliukų; individualus bendravimas su auklėtoja ir kitais specialistais.

Svarbiausias ugdymo metodas – žaidimas, kuriame vaikas ugdosi netiesiogiai.

Ugdymo metodai parenkami atsižvelgiant į grupės ar individo poreikius, galimybes ir amžių. Ugdyme taikoma tradiciniai ir netradiciniai metodai.

4.2. Tradiciniai ugdymo metodai:

- **žodinis** (pasakojimas, pokalbiai, aiškinimas)
- **praktinis** (įvairios veiklos)
- **probleminis** (ieškoma sprendimų, kalbama, aiškinamasi)
- **tiriamasis** (stebėjimas, eksperimentas, piešiniai ir t.t.)

4.3. Tradiciniai ugdymo būdai ir formos

- Žaidimas – vaiko gyvenimo ir ugdymosi būdas. Palankios vaiko žaidimui aplinkos sudarymas, ugdančiųjų priemonių keitimas, vaiko sumanyto žaidimo palaikymas, plėtojimas, naujų sumanymų skatinimas, pedagogo bendravimas su vaiku.
- Teigiamos atmosferos sukūrimas, kur kiekvienas vaikas jaučiasi gabus, reikšmingas, mylimas.

- Ugdymas kuriant ir keičiant aplinką. Įrengiamos vaiko veiklai patogios erdvės, parenkamos ugdymąsi, kūrybiškumą, eksperimentavimą, saviraišką skatinančios priemonės, žaislai, informacijos gavimo šaltiniai, simboliai, užrašai, ženklai ir kt. Naujos priemonės pristatomos originaliai, įdomiai, parodomi veikimo su jomis būdai. Aplinka keičiama pagal vaikų sumanymus ir norus.
- Ugdymas pavyzdžiu. Pedagogas žaismingai, išraiškingai ką nors veikia vaikų akivaizdoje ir skatina jį mėgdžioti. Pedagogas pradeda kokią veiklą ir perleidžia savarankiškai testuoti vaikams. Pedagogas veikia drauge su vaikais kaip žaidimo ar veiklos partneris, mimika, elgesiu, veiksmais, daiktais modeliuoja tai, ką tikisi perduoti vaikams. Kito vaiko pavyzdys. Mažesni mokosi iš vyresnių.
- Kūrybinė pedagogo – vaiko sąveika. Pedagogas įtraukia vaikus į veiklą gera idėja, tema, probleminiu klausimu, įdomia informacija, netikėtomis medžiagomis ir kt. Nuolat bendrauja su vaikais, pastebi jų interesus, norus, gebėjimų lygį, pateikia patarimų, informacijos, praturtina vaikų patirtį, siekia vaiko kūrybos, interpretacijos, atradimų, bandymų.
- Situacinis – spontaniškas ugdymas. Pedagogas keičia numatytą veiklą pagal iškilusią vaiko idėją, problemą, sumanymą. Pritaria vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi, emociškai palaiko, išplėtoja vaiko inicijuotus pokalbius, žaidimus, reaguoja į vaiko klausimus, interesus, atsiskleidusią patirtį. Kūrybiškai panaudoja ugdymui netikėtai susidariusią situaciją.
- Ugdymo ir ugdymosi situacijų susidarymo skatinimas bendrais susitarimais ir sprendimais, problemineis klausimais, diskusijomis.
- Vaikų, tėvų, pedagogų projektų įgyvendinimas.
- Individualizuotas ugdymas, taikant natūralius ir specialius ugdymo individualizavimo būdus. Pedagogas numato, kokią veiklą individualiai pasiūlys gabiam ar specialiųjų poreikių vaikui (vardinė veikla, sutartys su pedagogu, bendra vaiko ir pedagogo veikla, logopedo, psichologo parama, individualios užduotys šeimai, individualios ugdymo programos).
- Vaikų žaidimų ir kūrybinės raiškos savaitė, švenčių organizavimas, išvykų planavimas ir kt.

4.4. Netradiciniai ugdymo būdai ir formos:

- **„minčių lietus“** (išreiškiami norai, siūlomos idėjos. Tikslas – pateikti klausimą ir leisti vaikams siūlyti kuo daugiau galimų sprendimų. Atsakymai turi būti greiti ir neapmąstyti. Tai leidžia išgauti originalių minčių);
- **diskusijos ir debatai** (kai vaikai bendrauja tarpusavyje, atsako vienas kitam į iškilusius klausimus);
- **modeliavimas** (išmokimas stebint kitų veiklą);
- **projektų rengimas** (pasireiškia vaikų kūrybiškumas, jie vienas kitą konsultuoja, išmoka surasti naudingą informaciją ir ją pasinaudoti);

- „smegenų šturmas“ (kuo daugiau idėjų veiklai, temai, eksperimentui ir t.t.);
- „autorius kėdė“ (skatina vaikus kalbėti, ugdo pagarbą kalbančiajam, pratina vaikus išreikšti savo jausmus, išgirsti ką kalba kiti, ugdo dėmesį, pasitikėjimą savimi).

Ugdymo programa išdėstyta pagal vaikų amžių laipsniškai sunkėjančia tvarka:

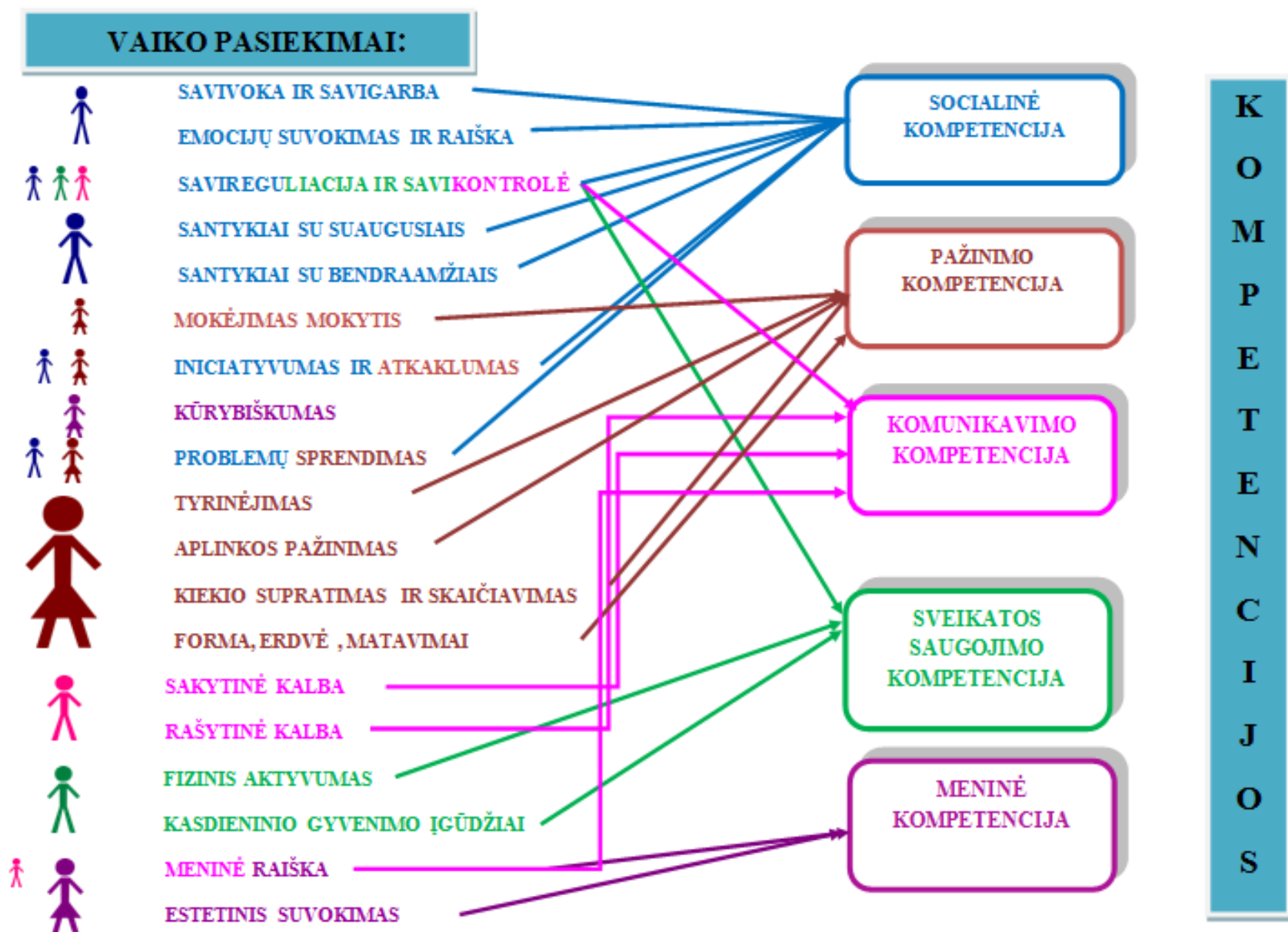
▪ 1–3 m. }

ankstyvasis amžius

▪ 3–4 m. }
▪ 4–5m. }
▪ 5–6 m. }

ikimokyklinis amžius

UGDYMAS(SI) NUO 1m. IKI 6 m.

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

SIEKIAMYBĖS:

1. Skatinti vaiką reikšti įvairias emocijas bei jausmus ir atsakyti į kito jausmų raišką.
2. Užmegzti artimą emocinį ryšį su vaiku, prisitaikyti prie jo bendravimo ritmo ir poreikių, sudarant sąlygas ugdytis saugiam prierašumui.
3. Palaikyti gyvą vaiko domėjimąsi viskuo, kas jį supa, sudarant galimybę eksperimentuoti, tyrinėti judesius, daiktus.
4. Pratinti ir palaikyti vaiko gebėjimą suvokti, pamėgdžioti ir žaidžiant modeliuoti įvairias gyvenimo situacijas, suaugusiųjų veiksmus, gestus, kalbą, elgesio prasmę.
5. Skatinti vaiko iniciatyvą ir aktyvumą, drąsą rizikuoti, siekti, patirti sėkmę, suprantant, kad svarbiausia pats žaidimo procesas, o ne jo rezultatas.
6. Skatinti pasitikėjimo savimi ir savo gebėjimais jausmus, savigarbą, sėkmės pajautimą, pasitikėjimą artimiausiais pedagogais ir draugais.

1. EMOCINIS IR SOCIALINIS UGDYMAS(IS)

1.1. Savivoka ir savigarba

Esminė nuostata – save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas – supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Suvokia save kaip asmenį; – reaguoja į pasakytą savo vardą; – supranta, kad žmonės skiriasi savo išore; – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugęs draudžia tai daryti; – apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.	– Žino savo vardą; – pasako savo, kitų vaikų, suaugusiųjų vardus, skiria berniukų, mergaičių vardus; – žaidžia vardais (apsikeičia, pakeičia, sutrumpina, pailgina); – supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį; – pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis, ir kaip jaučiasi, ko nori kitas; – pažįsta savo gyvenamąją vietą; – domisi savo namais, darželiu.	– Žino, jog tą patį vardą gali turėti keli žmonės; – žino, koku garsu prasideda vardas; – atpažįsta kortelę su užrašytu savo vardu, kortelę naudoja asmeniniams daiktams žymėti; – jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys; – apibūdina savo išvaizdą, kalba apie šeimą, draugus; – suvokia lietuvių liaudies šventes, papročius, tradicijas; – suvokia, kad yra kuršėnietis.	– Suvokia, jog vardą gali turėti ir gyvūnai bei augalai; – žino, iš kokių garsų susideda vardas; – pasako savo vardą, pavardę, kiek metų, žino savo lytį; – save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę; – save ir savo gebėjimus vertina teigiamai; – žino, kad Kuršėnai – Puodžių sostinė.	– Pasitiki savimi ir savo gebėjimais; – priskiria save giminei (tetos, seneliai, pusseserės); – mokosi saugoti savo privatumą; – pradeda suprasti, kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso; – pasako įžymias Kuršėnų vietas ir žmones, garsinančius miestą tautodailininko B. Radecko keramikos muziejus; Kalendorių muziejus – Kuršėnų kultūros centras (L. Ivinskis – pirmojo kalendoriaus sudarytojas); Gruževskių dvaras – Tautodailės ir amatų centras.

Vaikų veiksenos

Tyrinėja savo išvaizdą veidrodyje. Apibūdina, kuo žmonės skiriasi ir kuo panašūs. Atpažįsta, parodo ar pavadina savo kūno dalis. Jaučia skirtumą tarp mergaičių ir berniukų. Rodo simpatiją. pažįsta savo artimuosius, juos pavadina, jaučiasi mylimas. Pasako savo vardą, rodo į save pirštu. Kalboje vartoja įvardžius, „aš“, „tu“, „mano“, „man“. Rodo prierašumą artimiesiems. Vardina žmogaus kūno dalis, aiškinasi, kam reikalingos kojos, ausys, akys ir kt. kūno dalys. Mėgdžioja suaugusiojo rodomus judesius, imituoja gyvūnų kūno dalių judesius.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatina save su draugu. Pastebi skirtumus aprangoje, šukuosenoje. Varto nuotraukų albumus, atpažįsta save, draugus. Piešia, kopijuoja, dėlioja iš raidžių savo vardą. Išbando fotoaparato galimybes, fotografuojant savo draugus. Pasakoja apie save: amžius, išvaizda, lytis, pomėgiai, gebėjimai. Žaidžia bendravimo žaidimus, kartoja ir įsimena savo vardą, pavardę, kitų vaikų vardus, pomėgius. Diskutuoja, kokie patys vaikai yra, ko nori, kaip jaučiasi. Klausosi literatūros kūrinių ir aiškinasi, kas patinka, o kas ne, kas gera, o kas bloga. Lygina save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau: pasakoja, ką geba, žymi bei meninėmis priemonėmis vaizduoja savo augimą, pasiekimus. Dalyvauja įvairioje veikloje (meninė, sportinė, gamtos, aplinkos pažinimo, techninė, žygiai, talkos ir kt.), kurioje atskleidžia geriausias savo savybes. Apie savo veiklą pasakoja suaugusiems ir vaikams, džiaugiasi, rodo, ką nuveikęs. Stebi, tyrinėja, apmąsto, vaizduoja, komentuoja grupės, šeimos, bendruomenės gyvenimą. Klausosi kūrinių, diskutuoja apie gražų šeimos narių bendravimą, pagarbą, rūpinimąsi vieni kitais, vaikų, senelių bei tėvų panašumą. Kalba, judesiais, mimika išreiškia meilę šeimos nariams. Aiškinasi šeimos narių giminystės ryšius (dukra, anūkė ir t.t.), sudaro savo šeimos medį. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Diskutuoja apie gimtinę, Tėvynę, domisi tradicijomis, papročiais, vietinėmis šventėmis, dalyvauja jose. Atpažįsta, atkartoja girdėtą informaciją iš gimtojo miesto istorijos.
---	---

1.2. Emocijų suvokimas ir raiška

Esminė nuostata – domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminis gebėjimas – atpažįsta ir įvardina savo emocijas ar jausmus bei jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus).

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį;	– Įvardina kai kurias vidines savo būsenas „man liūdna“, „man	– Supranta ir vertina kas yra gera, kas bloga; – vis geriau supranta kitų	– Numato poelgių pasekmes sau ir kitiems;	– Atpažįsta ir įvardija savo ir kitų emocijas, bando į juos atsiliepti (paguosti,

– patiria išsiskyrimo nerimą, atsiskyrus nuo tėvelių, džiaugiasi jam sugrįžus; – išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų; – atranda savus emocijų raiškos būdus.	- linksma“; – suvokia, jog mintis, – jausmus ir kita, būtina reikšti kultūringai, tam tikromis įprastomis formomis; – pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza; – pavadina pagrindines emocijas; – geriau supranta kitų emocijas ir jausmus.	- jausmus ir tinkamai į juos reaguoja; – vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.	– gerbia ir pripažįsta kito teisę, elgtis savaip; – supranta, kad gali pats kontroliuoti kilusių jausmų raišką, stengiasi tinkamais būdais, neskaudindamas kitų, reikšti jausmus.	- užjausti, susitaikyti, atsižvelgti į kito norus); – numato, kaip jaustųsi pats ar kitas įvairiose situacijose.
--	---	---	--	---

Vaikų veiksenos

Veido išraiška parodo „aš piktas, linksmas“. Apžiūrinėja emocijas paveikslėliuose ir bando įvardinti. Žaidžia žaidimus, kuriuose reikia pasakyti, ką mėgsti, kaip jautiesi, su koku žaislu nori žaisti. Žaidžia žaidimus, per kuriuos pasako, kaip jis jaučiasi, ką jis mėgsta, su koku žaislu nori žaisti. Vartoja „aš“, „mano“, „man“. Vartoja kai kuriuos savęs ir draugų vertinimo žodžius: geras,	Ant magnetinės lentos dirba su derinimo kortelėmis „nuotaikų kortelės“. Tyrinėja, klasifikuoja, dalyvauja dialoge. Komentuoja įvairias situacijas. Stebi ir vertina, išreiškia savo nuotaiką judesiu, mimika. Tyrinėja savo ir kitų nuotaikas: linksmas, liūdnas, aiškinasi veido išraiškos mimikas: „nusiminęs“, „piktas“, „verkiantis“, „džiugus“. Stebi, aiškinasi, pajaučia, išgyvena, kad visi žmonės patiria jausmų, emocijų, minčių: gali džiaugtis ir pykti, būti laimingi ir nelaimingi. Aiškinasi, kokia mimikos komunikacinė reikšmė, ją naudoja saviraiškai: šypsena, linksmos akys, ašaros, susiraukęs, piktas veidas. Stebi jas veidrodyje. Atlieka mimikos pratimus (prieš draugą ir prieš veidrodį): šypsosi sau, draugui; nustemba (pakelti antakius); vaizduoja pyktį (suraukti kaktą); baimę (išplėsti akis); įniršį (išsišiepti rodant dantis); pasibjaurėjimą (patempti apatinę lūpą); „beždžionėlę“ (šypsotis ištempus ausis). Klausosi kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas, svarstydami, iš ko galima suprasti, kad kitam linksmas, liūdnas, piktas, skaudu. Iš vaikų balsų įrašų bando nuspręsti, kokios jie nuotaikos. Tyrinėja ir aiškinasi, kaip kūnas reaguoja į skausmą. Išreiškia savo savijautą, norus žodžiais, įvardina savo emocines būsenas bei jų priežastis įvairiose gyvenimo situacijose.
---	---

blogas. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus.				
1.3. Savireguliacija ir savikontrolė				
Esminė nuostata – nusiteikęs sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdyti emocijų raišką ir elgesį.				
Esminis gebėjimas – ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai, įsiaudrinęs geba nusiraminti, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus.				
1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Supranta žodžius „galima, negalima, reikia, nereikia“, pratinasi juos tarti reikiama intonacija bei atitinkamai elgtis; – žaidžia vienas šalia kito, draugiškai dalijasi žaislais, laikosi žaidimo taisyklių; – apžiūrinėja, klausosi, čiupinėja; – gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje; – nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas; – bando kontroliuoti savo elgesį; – išbando savo interesų gynimo ir konfliktų sprendimo būdus.	– Atkakliai laikosi savo norų; – yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdienine tvarka bei ritualais; – žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį; – bando laikytis suaugusiojo prašymų ir draudimų; – nueina šalin, jeigu kas nepatinka, atsisako bendros veiklos, nekalba; – išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus.	– Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių; – žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių; – nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus; – ramioje situacijoje įvardina savo ar kito netinkamo elgesio galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių.	– Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių; – lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus; – ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. – primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės.	– Dažniausiai savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių; – bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių; – stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.

Vaikų veiksenos

Laiku valgo, eina į lauką pasivaikščioti, laiku miega, žaidžia ir t.t. Pripranta prie ritualų ir jų laikosi. Ieško emocinio supratimo, auklėtojos (lipa ant kelių, prašosi paimamas ant rankų) ir bendraamžių palaikymo. Reiškia savo emocijas, pasitenkinimą, palankumą kitam: šypsosi, juokiasi, glosto, apkabina, bučiuoja, vadina vardu. Siekia geros savijautos, pasakoja apie save, savo aprangą, šeimą. Domisi patrauklia veikla, gerai jaučiasi grupės aplinkoje. Žaidžia emocinius (klykavimo, mylavimo) žaidimus. Gina save protestuodama garsiai verkia, bėga šalin, prieštariauja („ne, nenoriu“).

Kasdienių situacijų metu aiškinasi kultūringo bendravimo, elgesio įvairiose situacijose taisykles. Tyrinėja savo ir kitų elgesį, atlieka kai kuriuos įpareigojimus, nurodymus. Kuria, aptaria grupės elgesio taisykles. Klausosi kūrinėlių, diskutuodami apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius bei jų pasekmes, samprotaudami, kaip patys pasielgtų panašioje situacijoje. Žaisdamas, bendraudamas mokosi elementarių savikontrolės įgūdžių. Atlikdami tą patį darbą netrukdo dirbančiam šalia, tariaisi dėl bendrų veiksmų, derina savo interesus. Aiškinasi, kad ne visada visi norai yra patenkinami, kad kiti žmonės irgi turi savo jausmus ir norus. Diskutuoja apie tai, kad būtina valdyti savo poreikius, jausmus, kad netinkamas elgesys, žodžiai įžeidžia kitus. Diskutuoja apie bendravimą, kilusius ginčus su draugais, kaip juos taikiai spręsti. Žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų. Vaizduoja tinkamus ir netinkamus poelgius, įsijausdami į „draugo“, „svečio“, „brolio“ ar kt. vaidmenis. Užsidėję „kalbančius akinius“ komentuoja, ką grupėje matė, pastebėjo, patyrė gero, ko nenorėtų matyti. Dėlioja siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš paveikslėlių. Žaidžia bendrus žaidimus, laikosi žaidimo taisyklių, veikia šalia kitų atsargiai, netrukdydami, gerbdami jų privatumą. Kultūringai bendrauja su visais vaikais, padėkoja, pasisveikina, atsisveikina. Žaidžia žaidimus, kuriuose pasirenka, ar vykdyti sugalvotus, apgaulingus kvietimus, siūlymus, ar atsispirti, nes juose slypi pavojai, galintys pakenkti pačiam ir kitiems. Kaupia gerų darbų, gerų poelgių kraitelę, simbolinėmis kortelėmis pažymėdami atliktus gerus darbelius, dėkodami draugams už gerus jų poelgius. Dovanoja vienas kitam pasigamintus „švelnukus“, „užaugina“ „gerumo medį“, ant jo kabindami gerumo, padėkos, linkėjimų žodžius. Aiškinasi, kokiais būdais galima sumažinti pyktį, įniršį, išbando tai praktiškai. Naudoja žaidimus: mylavimus, kykavimus, juokinimus ir kt.

1.4. Santykiai su suaugusiais

Esminė nuostata – nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminis gebėjimas – pasitikėti pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariaisi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Reaguoja į suaugusiojo išgyvenimus; – palaiko teigiamus emocinius santykius su žmonėmis, myli motiną bei artimuosius; – mandagiai pasisveikina ir atsisveikina, atsako į suaugusiųjų klausimus, nori žaisti su juo, moka padėkoti ir paprašyti; – atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį; – džiaugiasi jį pamatęs, atsako kalbinamas, žaidinamas.	– Bendrauja su suaugusiu; – lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų; – pasitiki pedagogu, priima pagalbą, vykdo individualius prašymus; – su suaugusiais kartu atlieka elementarias darbines užduotis.	– Vertina suaugusiųjų pastangas tenkinti savo ir kitų svarbiausius poreikius; – supranta bendravimo svarbą žmonių gyvenime; – įtraukia suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą; – priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus.	– Geba vertinti suaugusiųjų pastangas, rūpinantis šeimos nariais; – stengiasi laikytis šeimos, bendruomenės narių susitarimų ir tvarkos; – rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą; – tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų; – dažniausiai laikosi suaugusiojo nustatytų elgesio taisyklių, susitarimų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.	– Pagarbiai bendrauja su suaugusiais; – supranta suaugusiojo jausmus ir užjaučia; – supranta žodžių ir veiksmų pasekmes; – iš suaugusiųjų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; – žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais.

Vaikų veiksenos

Tvarkosi savo žaidimo vietą, padeda auklėtojai. Deda daiktus ir žaislus į jiems skirtas vietas. Noriai žaidžia su suaugusiuoju, atkartoja jo veiksmus. Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį. Mėgdžioja suaugusiųjų, brolių seserų veiksmus, kalbą poelgius.

Žaidžia siužetinius – kūrybinius žaidimus, piešia kartu su šeimos nariais, kuria knygeles, perteikia įspūdžius atlikdami tam tikrus vaidmenis, dalyvauja pokalbiuose, bendrauja ir bendradarbiauja su šeimos nariais, bei suaugusiais, kuria bendrus darbus, projektus. Sprendžia ir analizuoja įvairias situacijas. Svečiuojasi kaimyninėse grupėse, dalijasi savo įspūdžiais. Padeda auklėtojai tvarkyti grupės žaislus. Klausydamas skaitomų kūrinių analizuoja tinkamo ir netinkamo bendravimo situacijas. Stebi suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoja apie žmonių darbą, šeimą. Seka suaugusiųjų pavyzdžiu, iš jų mokosi, kreipiasi pagalbos, patarimo, klausinėja, išklauso, rodo savo darbelius, džiaugiasi savo pasiekimais. Kviečia kartu veikti, žaisti. Bendrauja su jais pagarbiai, kultūringai. Įsiklauso į suaugusiųjų siūlymus, patarimus, atlieka nedidelius įpareigojimus. Aptaria, kuria bendravimo su aplinkiniais elgesio taisykles. Klausosi suaugusiųjų pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo, dainų, lopšinių. Susipažįsta su įstaigoje dirbančiais žmonėmis, jų veikla, aiškinasi, kuo jie svarbūs, kodėl reikia gerbti jų darbą. Žaidimų metu imituoja, išbando suaugusiųjų darbus, atitinkamoms situacijoms tinkančius elgesio būdus. Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis, lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, parodose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose ir kt., bendrauja su kitų vaikų šeimos nariais, mažai ar visai nepažįstamais žmonėmis. Diskutuoja, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, kuria žaidybines situacijas, kaip negalima elgtis. Aiškinasi pavojingas situacijas, aptaria, į ką reikėtų kreiptis pagalbos. Domisi žmonėmis, kurie rūpinasi žmonių saugumu: policininkais, gaisrininkais, gydytojais. Susipažįsta su jų profesija, aiškinasi, kokiais telefono numeriais juos galima iškviesti.

1.5. Santykiai su bendraamžiais

Esminė nuostata – nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas – supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Žaidžia vienas šalia kito, draugiškai dalijasi žaislais; – būna atidžiais su kitais vaikais, juos užjaučia, dalijasi žaislais, žaidžia kartu; – pabūna greta kitų vaikų,	– Bendrauja su bendraamžiais; – pratinasi būti, veikti greta; – kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus;	– Veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas; – palankiai priima kitų draugiškumą;	– Sulaiko draugą nuo rizikingo poelgio; – rodo jautrumą ir norą padėti kitam, gerbti ir pripažinti kito teisę, elgtis savaip; – supranta, koks elgesys	– Tolerantiškai bendrauja su bendraamžiais. – supranta žodžių ir veiksmų pasekmes. – išklauso kitų nuomonę ir iš jos mokosi. – supranta, kas yra gerai,

trumpai pažaidžia; – gerais pavyzdžiais parodo savo ir kitų blogo elgesio pasekmes.	– žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus; – tariai dėl vaidmenų, siužeto, žaislų.	– jaučia skirtumą tarp savo ir kito vaiko ir visiems bendrų žaislų, daiktų, jais draugiškai dalijasi; – domisi kitų savijauta; – supranta bendravimo svarbą žmonių gyvenime; – skiria berniukų ir mergaičių drabužėlius; – atpažinti draugų daiktus, drabužėlius, žaislus.	yra geras ar blogas – numato poelgių pasekmes sau ir kitiems; – įgija žaidimų, veiklos greta gebėjimų; – gerbia ir pripažįsta kito teisę, elgtis savaip; – suprasti, kokius drabužėlius nešioja berniukai, mergaitės, o kokius tik berniukai, tik mergaitės.	kas blogai, – draugauja bent su vienu vaiku; – palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus; – dalinasi žaislais, tariai, užjaučia, padeda); – padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems; – nusiteikęs susipažinti, susidraugauti; – pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.
--	---	--	--	---

Vaikų veiksenos

Žaidžia, neatiminėja žaislų, netrukdo draugams, neskriaudžia ir netrukdo aplinkiniams, veikia draugiškai, dalinasi žaislais, džiaugiasi savo ir kitų žaidimu ar darbo rezultatais. Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus. Bando sulaikyti neigiamus	Dalyvauja pokalbiuose. Žaidžia su stalo žaidimais. Dalyvauja didaktiniuose žaidimuose. Piešia savo draugą. Klausosi grožinės literatūros kūrinių. Dirba su derinimo kortelėmis („nuotaikų kortelės“). Komentuoja įvairias situacijas, stebi ir vertina. Žaidžia siužetinius – kūrybinius, vaidmeninius žaidimus, išbando įvairias žaidimo galimybes, tariai dėl vietos, vaidmenų, klausosi draugų norų, siūlymų, dalinasi žaislais. Svečiuojasi kaimyninėse grupėse, dalijasi savo įspūdžiais. Žaidžia judriuosius žaidimus – laikosi žaidimų taisyklių, derina savo veiksmus, kartu patiria džiaugsmą. Kuria grupės tradicijas, elgesio taisykles, piešia jas, užrašo, parenka simbolinius paveikslėlius. Domisi patarlėmis, priežodžiais apie šiltus žmonių santykius. Vardija, kieno koks daiktas ar žaislas, dalijasi žaislais, saugo ir tausoja ne tik asmeninius, bet ir draugo, bendrus žaislus.
--	---

jausmus. Draudimų dažnai nepaiso. Individualiai ir grupelėmis klausosi skaitymo. Domisi suaugusiaisiais, esančias grupėje, atsako į pakalbinimą. Domisi kitais vaikais, pats ieško draugo žaidimui. Dažnai konfliktuoja (ima tą patį žaislą, atima). Taikiausiai žaidžia 2-3 vaikai.	
--	--

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

SIEKIAMYBĖS:

1. Palaikyti ir skatinti natūralų domėjimąsi savimi ir aplinkiniu pasauliu.
2. Kurti „iššūkius“ vaiko mąstymui, sudarant palankias aplinkybes svarbiausiems pažinimo pasiekimams.
3. Padėti atrasti ir perimti įvairius pasaulio pažinimo būdus.
4. Palaikyti ir skatinti natūralų vaiko domėjimąsi artimiausia aplinka, žmonėmis, sudarant sąlygas įgyti bendravimo ir bendradarbiavimo, ir problemų sprendimo patirtį.
5. Padėti suvokti, jog jis – gamtos dalis, perprasti žmogaus, jo veiklos ir gamtos ryšį.
6. Padėti atrasti įvairiausius savęs, socialinės aplinkos ir gamtos pažinimo būdus tyrinėjant, eksperimentuojant.

2. PAŽINIMO UGDYMAS(IS)

2.1. Aplinkos pažinimas

Esminė nuostata – nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja

Esminis gebėjimas – įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Susipažįsta su daiktų spalvomis; – lygina sąvokas: didelis–mažas; – stumdo riedančius daiktus (žaislus); – išdėlioja ir surinka; – išima ir sudeda; – grupuoja daiktus pagal vieną kurį nors požymį (dydį, formą, spalvą), vienerūšius daiktus (lazdelės, pagaliukai), ryškiai skirtingų spalvų (geltonos–mėlynos, žalios–oranžinės ir kt.); – sudeda 3–4 vienodų žiedų piramidę; – veikia su statybine medžiaga (kubelis, plytelė ir kt.); – atpažįsta ir įvardina artimiausios aplinkos	– Žino savo ir artimųjų vardus, giminystės ryšį, pažįsta juos fotografijose. – domisi savimi, bendraamžiais ir kitais žmonėmis: jų panašumais, skirtumais, išvaizda, jausmais; – domisi suaugusiųjų gyvenimu, darbais ir kūryba, mokosi iš jų, patirtus įspūdžius atkurti ir modeliuoti žaidžiant; – pastebi ir pasako pagrindinius augalų ir gyvūnų požymius; – atpažįsta ir įvardija artimiausios aplinkos gyvūnus, augalus; – savo aplinkoje pastebi ir atpažįsta įvairius namų apyvokos ir asmeninius	– Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius; – apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, – domisi technika ir noriai mokosi ja naudoti; – pažįsta aplinkos daiktus ir artimiausius gamtos objektus, žino jų pavadinimus; – domisi artimiausia kultūrine aplinka, išgyvena pažinimo džiaugsmą gimtu miestu, giminės gamta, krašto tradicijomis, papročiais, šventėmis; – suvokia, kad Lietuvoje gyvena lietuviai;	– Apibūdina savo šeimos narius, žino jų profesijas, pomėgius; – piešia šeimos „medį“ – ugdomi pasididžiavimą savo šeima, suvokia šeimos svarbą; – supranta šeimos rūpesčius ir džiaugsmus; – pastebi gamtoje vykstančius pokyčius visais metų laikais, įspūdžius perteikia kasdienėje veikloje; – pažįsta vietinės bendruomenės gyvenimo tradicijas, praeities ir dabarties įvykius: ▪ Puodžių šventę; ▪ Amatų dieną; ▪ Kuršėnų miesto Dainų	– Dalyvauja bendruose vaikų ir tėvų projektuose, supranta, kad šeimoje būtina vienas kitam padėti; – įsimena savo adresą, telefoną, mamos, tėčio ir kitų šeimos narių vardus, darbo vietas; – domisi tautos istorija, žino, kas yra valstybės prezidentas – suvokia Miesto garbės piliečio rinkimų, kai kurių šeimos, bendruomenės, tautinių švenčių prasmę; – suvokia savo priklausomybę tautai, valstybei; – žino, kad Lietuvoje gyvena ir kitų tautybių žmonės.

daiktus; - orientuojasi savo grupės aplinkoje; - žino savo, šeimos narių vardus. -	daiktus; - tyrinėja artimiausią aplinką visais pojūčiais; - skiria pagrindines spalvas, formas, nusako daiktų dydį; - pastebi daiktui ar daiktų grupei būdingus požymius, juos lygina ir sudaro daiktų sekas; - manipuluojant įvairių daiktų grupėmis, įgyti supratimą apie kiekį; - žino apie dienos ir nakties kaitą, skiria paros dalis; - suvokia laiko tėkmę.	- išsiaiškina, kas tai yra gimtinė; - įvardija kelis gimto miesto objektus; - žino darželio pavadinimą, gyvenamą gatvę ar pan.); - atpažįsta ir įvardija naminius, kai kuriuos laukinius gyvūnus, nusako jų gyvenimo skirtumus; - skiria daržoves, vaisius, uogas ir nusako panaudojimo maistui būdus; - domisi gamtos reiškinių, kurių negali pamatyti; - moka stebėti ir prižiūrėti kambarinių augalų augimą; - orientuojasi laike: žymi kalendorių; - lankosi Kuršėnų miesto Kalendorių muziejuje; - puošia grupės interjerą pagal metų laikus.	šventę; - aktyviai veikdamas išsiaiškina valstybės simboliką ir jos reikšmę; - susipažįsta su gimtojo miesto Kuršėnų istorija; - išbando įvairius pasaulio pažinimo būdus, stebi su padidinamuoju stiklu ir mikroskopu gyvūnus; - susipažįsta su: ilgaamžiais gyvūnais, gyvūnų jaunikliais ir jų atsiradimo būdais; - stebi žmogaus ir gyvūnų bendravimą; - susipažįsta su gyvūnų nauda žmogui, jų priežiūra.	
---	--	---	---	--

Vaikų veiksenos

Grupuoja, rūšiuoja, žaidžia įvairius žaidimus, stebi aplinką, lygina, matuoja. Išreiškia save	Reiškia domėjimąsi žmonių gyvenimo būdu, darbais, dalyvauja išvykose, reiškia domėjimąsi žmonėmis, jų santykiais, kaupia ir sistemina informaciją apie Kuršėnų miesto žmones, įvairias profesijas, tarnybas Kuršėnų mieste, bendrauja su įvairiais žmonėmis, dalyvauja diskusijose su grupės svečiais, apsilanko tėvelių darbovietėse, artimiausiose įstaigose,
---	---

spalvų ir formų vaizdais. Varto knygeles, komentuoja. Stebi gyvūnus natūralioje aplinkoje. Dirba su gyvūnų trafaretais. Veikia su derinimo kortelėmis, intuityviai komunikuoja su gyvąja gamta.	dalyvauja įvairiose Kuršėnų miesto šventėse, renginiuose, užkalbina darželio darbuotojus (virėją, sekretorę): klausia reikalingos informacijos. Eksperimentuoja, stebi tyrinėja ir atranda gyvosios ir negyvosios gamtos ypatybes, pasivaikščiojimų metu klauso paukščių balsų, bando juos atpažinti, uodžia įvairius augalus, skanauja vaisius, bando atrasti kvapo ir skonio panašumus ir skirtumus. Klausosi skaitomų grožinės literatūros kūrinių, legendų ir padavimų apie svarbiausius Lietuvos istorinius įvykius, vietas ir pan. Keliauja, išskylauja po Kuršėnų miesto apylinkes, žaidžia didaktinius, judrius ir kitus žaidimus ekologine tema, atlieka lavinamąsias užduotis: logines, rašymo pradmenų, spalvinimo. Ieško informacijos knygoje, domisi enciklopedijomis, veikia su įvairia gamtine medžiaga, stebi gamtos spalvingumą, ieško informacijos knygoje, veikia su įvairia gamtine medžiaga, stebi gamtos spalvingumą, orientuojasi darželio aplinkoje, parko teritorijoje (laisvai juda, veikia). Manipuliuoja įvairiais žaislais, daiktais, eksperimentuoja su dailei, lipdymui skirtomis medžiagomis, žaidžia įvairius didaktinius ir kitokius žaidimus. Orientuojasi laike: žino apie dienos ir nakties kaitą, skiria paros dalis, suvokia laiko tėkmę, žymi kalendorių, lankosi Kuršėnų miesto Kalendorių muziejuje. Puošia grupės interjerą pagal metų laikus.
--	--

2.2. Kiekio supratimas ir skaičiavimas

Esminė nuostata – nusiteikęs pasaulio pažinimui naudoti skaičius ir skaičiavimus.

Esminis gebėjimas – daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį apibūdina skaičiumi, susieja skaičių su atitinkamu jo simboliu. Sudaro, palygina daiktų grupes pagal kiekį. Apibūdina daikto vietą tam tikroje daiktų eilėje. Sudaro, pratęsia įvairias sekas, randa praleistus jų narius

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra, nėra; – skiria sąvokas mažai ir daug; – išrikiuoja daiktus į eilę; – pradeda suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po vieną, po lygiai.	– Pradeda skaičiuoti daiktus; – pastebi daiktui ar daiktų grupei būdingus požymius, juos lygina ir sudaro daiktų sekas; – grupuoja daiktus pagal išorinius požymius; – vartoja kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).	– Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio, daiktų savybių, jų padėties erdvėje; – skaičiuoja bent iki 5-ių. – įvairiais būdais skaičiuoja, atskaičiuoja daiktus, jų grupes; – skiria kelintinius skaitvardžius.	– Susieja daiktų kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminiu simboliu; – skaičiuoja bent iki 10; – įsimena skaičių seką, supranta 0 sąvoką; – palygina daiktų grupes pagal kiekį (daugiau, mažiau, po lygiai, pusiau); – skaičiuoja vartodami kelintinius skaitvardžius.	– Pradeda suprasti ryšius tarp skaičių (pvz.: 6 susideda iš dviejų trejetų); – vartoja žodžius: sudėti, atimti, kiek bus; – sprendžia praktinius sudėties ir atimties uždavinius su daiktais.

Vaikų veiksenos

Pavadina daiktus, rūšiuoja juos pagal kiekį (vienas, daug), dėlioja nesudėtingus loto. Sudaro daiktų, žaislų eiles nuo didžiausio iki mažiausio ir atvirkščiai. Tapatina daiktus pridėdant, pamatuojant. Rodo piršteliu ir skaičiuoja savo metus. Veria karoliukus, lygina (daugiau, mažiau, po lygiai).	Skaičiuoja, matuoja, lygina, grupuoja įvairius daiktus, žaislus, priemones. Aplinkoje ieško daiktų, kurių yra po vieną, kokių po daug. Kalboje vartoja žodžius vienas, daug, nė vieno. Taisyklingai skaičiuoja daiktus, garsus, judesius, taisyklingai vartodamas skaitvardžius. Skaičiuoja ir atskaičiuoja daiktus, judesius, garsus pagal pasakytą skaičių ar pateiktą pavyzdį. Apibūdina daikto vietą tam tikroje daiktų eilėje. Sudaro, pradžiai įvairias sekas, randa praleistus jų narius. Įvairioje veikloje skaičiavimui vartoja kelintinius skaitvardžius. Eksperimentuoja lytėjimu. Žaisdami didaktinius žaidimus mokosi pažymėti skaičių atitinkamu skaitmeniu. Pasivaikščioidimų metu pastebi skaitmenis aplinkoje. Dailės užsiėmimų metu dekoruoja skaitmenis, patys bando juos pavaizduoti panaudodami įvairias medžiagas: plastiliną, tešlą, popierių ir pan.
--	--

2.3. Forma, erdvė, matavimai

Esminė nuostata – nusiteikęs tyrinėti aplinkos daiktus, jų ryšius ir santykius.

Esminis gebėjimas – skiria daiktų spalvą ir formą, dydį, dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje, sieja daiktus su jų vaizdais nuotraukose, piešiniuose. Pastebi laiko tėkmės požymius. Tapatina, grupuoja, klasifikuoja daiktus. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, talpa, tūris, laikas, daiktų panašumai ir skirtumai, daiktų tarpusavio ryšiai, santykiai.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Domisi aplinkos daiktais, pastebi jų išdėstymo tvarką, grožį; – rūpestingai elgiasi su žaislais ir kitu darželio inventoriumi; – atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus; – daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.	– Skirtia ir išreiškia žodžiais erdvinius daikto santykius su savimi; – orientuojasi stalo, popieriaus lapo paviršiuje; – atrenka daiktus pagal dydį (didelis – mažas), – lygina dydžius uždedant daiktus vienas ant kito ar įdedant vienas į kitą, rūšiuoja didelius ir	– Suvokia ir nustato daiktų padėtį vienas kito atžvilgiu; – suvokia funkcinę erdvės išnaudojimą (uždara, atvira). – atpažįsta apskritos, keturkampės, kvadratinės formos daiktus, – atrenka vienodos formos, dydžio ar	– Atpažįsta įvairias formas gamtoje, žaidžia vaizduotės žaidimus „Panašu į“; – atranda daiktų pėdsakų žymes; ratų, pėdų, letenų, geometrinių figūrų pėdsakus smėlyje, sniege; – žaisdamas didaktinius žaidimus grupuoja figūras pagal formą,	– Žaidžia įvairius didaktinius ir kitokius žaidimus; – orientuojasi laike: žino apie dienos ir nakties kaitą, skiria paros dalis; – suvokia laiko tėkmę; – žymi kalendorių; – lankosi Kuršėnų miesto Kalendorių muziejuje; – skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir

	mažus daiktus. - bando suvokti ilgio pastovumą; - žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą.	spalvos daiktus; - manipuliuodamas daiktais (juos vartydamas, padėdamas šalia, uždėdamas ant, įdėdamas į; - atsižvelgdamas į daikto formą, dydį, spalvą) bando konstruoti, komponuoti, grupuoti; - labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan.; - dydžiams, dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. - už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais; - pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą; - nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn; - paros dalis sieja su savo	spalvas, dydį; - skiria trikampę, stačiakampę formas; - randa mažai besiskiriančius daiktus; - kalbėdamas apie spalvą, vartoja sąvokas vienos spalvos, dvispalvis; - grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį; - kalbėdamas apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja sąvokas ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis ir pan.; - supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai; - supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią; - juda nurodyta kryptimi; - skiria ir žodžiais	rutulį, kvadratą ir kubą, tačiau plokštumos ir erdvės sąvokų dar nevirtuoja; - grupuoja, klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą; - matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais, tačiau tūrio, talpos, masės sąvokų dar nevirtuoja; - palygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius; - apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui; šalia, vienas už kito, už, tarp, viduje, išorėje; - pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę; - žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų.
--	---	---	---	--

		gyvenimo ritmu; - žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, kairėje manęs ir pan; - pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį; - skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj.	
Vaikų veiksenos				
Rūšiuoja, grupuoja, lygina daiktus pagal spalvą, formą, dydį, atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais. Iš dviejų formų ar dydžių parenka nurodytą, grupuoja vienerūšius, labai skirtingos formos daiktus, pagal kontrastingas spalvas ir kt. požymius. Eilės tvarka deda 3–4, o vėliau ir 4–5 skirtingo dydžio žiedų piramidę. Atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais (išdėlioja, surenka, sumauna žiedus, įdeda vieną į kitą ir kt.). Dėlioja iš dviejų – keturių dalių dėlionės, korteles.	Orientuojasi darželio aplinkoje, parko teritorijoje (laisvai juda, veikia), manipuliuoja įvairiais žaislais, daiktais, eksperimentuoja su dailei, lipdymui skirtomis medžiagomis. Lygina dvi daiktų grupes nuosekliai uždėdamas vieną daiktą ant kito ar pridėdamas vieną daiktą prie kito, pridėdamas ar nuimdamas daiktą, padaro iš daiktų grupės lygybę. Lygina labai kontrastingus, mažiau kontrastingus ir vienodus daiktus pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį. Dėlioja daiktus didėjimo arba mažėjimo tvarka pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį. Lytėjimo, regėjimo bei judėjimo pojūčių pagalba susipažįsta su geometrinėmis figūromis. Aplinkoje ieško atitinkamos formos daiktų išsiaiškina, kad geometrinės figūros gali būti įvairių dydžių ir spalvų. Dėlioja geometrines figūras didėjimo ir mažėjimo tvarka. Įvairių žaidimų metu pratinasi skirti dešinę ir kairę rankas, nustatyti savo kūno dalių erdvinę padėtį ir pagal jas nurodo kryptį nuo savęs (pirmyn, atgal, aukštyn, žemyn, kairėn, dešinėn), skiria ir išreiškia žodžiais erdvinius vieno ar kito daikto santykius su savimi (prie, prieš mane, langas), juda nurodyta kryptimi: pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn ir t. t., nusako daikto padėtį kito daikto atžvilgiu. Žiūrėdami įvairius paveikslėlius, atlikdami stebėjimus pasivaikščiojimų metu, susipažįsta su paros dalimis: diena, naktis, rytas, vakaras; aiškinasi jų nuoseklumą, taip formuojant supratimą apie parą, teisingai vartoja sąvokas vakar, šiandien, rytoj. Kasdieninės veiklos metu susipažįsta su savaitės dienomis, pasako, kuri šiandien diena, kuri buvo vakar, kuri bus rytoj.			

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

SIEKIAMYBĖS:

1. Tenkinti mažų vaikų poreikį bendrauti ir pažinti pasaulį.
2. Padėti jiems suvokti kalbos prasmes.
3. Ugdyti sakytinę kalbą.
4. Lavinti vaikų rašytinę kalbą – minčių dėstymą erdvėje (pvz. popieriuje).
5. Ugdyti estetinę vaikų kalbos nuostatą.
6. Palaikyti ir skatinti vaiko norą bendrauti su bendraamžiais ir kitais žmonėmis, turtinant ir plėtojant socialinę kultūrinę vaiko patirtį.
7. Sudaryti sąlygas klausytis ir girdėti įvairius aplinkos garsus, sakytinius pasakojimus, skaitomus grožinės literatūros ir pažintinės literatūros kūrinius.
8. Sužadinti vaiko domėjimąsi knyga, poreikį skaityti, padėti jam pamilti knygą.
9. Skatinti vaikų kūrybą, meninę raišką kaip savitą komunikacijos būdą.

3. KALBOS IR KOMUNIKAVIMO UGDYMAS(IS)

3.1. Sakytinė kalba

Esminė nuostata – nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas – klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Taria atskirus garsiažodžius su daikto ar veiksmo pavadinimu; – paprašius parodo paveikslėlį, pavadina pavaizduotus daiktus; – daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis; – skiria griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo kalbėjimo toną; – džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais; – kalba kelių žodžių sakiniais. – supranta raiškia suaugusiojo kalbą įvairiomis intonacijomis; – pavadina daiktus, įvardija su jais atliekamus veiksmus;	– Klausosi sekamų pasakų, grožinės literatūros kūrinių, padedant auklėtojai; – atpasakoja jų turinį, savo kalbą palydi gestais, mimika; – varto ir žiūrinėja knygutes, jas „skaity“ (žiūrinėja paveiksliukus); – vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius; – klausosi smulkiosios tautosakos įrašų, paukščių balsų pamėgdžiojimų, gamtos garsų, stengiasi juos išgirsti ir atpažinti gamtoje, pratinasi juos pakartoti;	– Klausosi savo ir kitų vaikų bei suaugusiųjų kalbos įrašų, juos analizuoja; – bando savo nuomonę derinti su suaugusiojo, siekti požiūrių bendrumo, pasitikėti suaugusiais, bendraamžiais, tikėtis jų pritarimo; – deklamuoja, vaidina, dalyvauja bendruomenės kultūriname gyvenime; – judesius, veiksmus, naudoja komunikacijai; – geba išklaudyti kito nuomonę, informaciją; – dalinasi savo pažintimi, savo išgyvenimais; – įvardina dažnai	– Seka savos kūrybos pasakas, istorijas, perkuria jau girdėtas; – geba mintis reikšti, remdamasis intonacija, balso tembru; – kuria savo kūrybos knygeles, atpasakoja jų turinį pagal piešinukus; – suvokti perkeltinę prasmę, dviprasmybę, humorą; – dalinasi patirtimi, įspūdžiais; – geba bendraujant užmegzti kontaktą, ieškoti tarpusavio supratimo, nuomonių bendrumo; – žaidžiant demonstruoja savo asmenines	– Mokosi skirti garsus pagal artikuliaciją ir skambesį; – belsdami, plodami pakartoja nesudėtingas ritmines struktūras, išbeldžia skiemenų skaičių; – mokosi rasti nurodytą garsą tarp kitų, skiemenyje, žodyje ir pan.; – vardija skirtumus tarp literatūriškai ir tarmiškai tariamų garsų; – supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį; – pagal taisykles kalba telefonu; – geba sekti skaitomos ar sekamos pasakėlės veikėjų veiksmų nuoseklumą, imituoja jų veiksmus;

– supranta daiktų savybių pavadinimus: spalva, dydis, forma; – supranta ir įvardija daiktų padėtį erdvėje; – supranta nesudėtingo siužeto, pasakos turinį, atsako į klausimus; – kalbėdamas vartoja daiktavardžius, būdvardžius, veiksmažodžius; – kalba su aplinkiniais, bendrauja, išklauso, padėkoja; – žaidžia šeimos žaidimus; – domisi knygelėmis; – supranta ir įvardija kitų jausmus; – supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus; – supranta su dienotvarkę susijusius paaiškinimus, prašymus, elementarius klausimus.	– atpasakoja pasakas, grožinės literatūros kūrinius, seka girdėtas, žinomas pasakas; – „skaityto“ vienas kitam knygeles, kuria kartu su auklėtoja; – sudeda paveikslėlius iš dalių, suvokia jų prasmę; – perima liaudies išmintį; – susipažįsta su V. Kirkučio knyga „Kuršėnai“; – suvokia gimosios tarmės savitumą; – pradeda kalbėti išplėstiniais sakiniais.	matomus daiktus, žmones ir kt.; – išvykų metu stengiasi pajusti gamtos kalbą, susijusių su metų laikų požymių kaita: čiurlena upelis, tirpsta varvekliai, čiulba paukščiai, kaukia vėjas, ošia miškas ir t.t.; – skaitant grožinę literatūrą įsimena vaizdingus posakius ir stengiasi taikliai juos pavartoti kasdieniame gyvenime; – atlieka užduotis, koreguojančias kalbos sutrikimus; – išmoka daiktų ir reiškinių pavadinimus, įvardija veiksmą, sužino atskirų požymių pavadinimus.	savybes; – pastebi draugiškumą ir atsako tuo pačiu; – bando pasiekti vieningos nuomonės su bendraamžiais, tariausi dėl bendros veiklos, svarsto, aiškinasi; – reiškia savo nuomonę apibūdinimui, išvados; – diskutuoja įvairiais klausimais, siekia įsitvirtinti kaip žinovas; – geba spręsti problemas, rasti priežastinius ryšius, procesus; – nuotakai, mintims išreikšti naudoja muzikos, judesio, mimikos derinius; – apibūdina ir vertina bendraamžių saviraišką; – vartoja daiktavardžius, būdvardžius, skaitvardžius, įvardžius, jaustukus, ištiktukus, funkcinius žodelius: ant, į, šalia, po, pas, prie, iš, su.	– susipažinęs su įvairiomis kalbomis: žmonių, paukščių, žvėrelių, spalvų, garsų, linijų, judesių, mimikos; – įvairių veiklų metu, dienos režimo momentais įgyja vis naujų sąvokų ir taisyklingai jas vartoja; – kuria skaičiuotes, ketureilius, garsų pamėgdžiojimus, erzinimus.
--	---	---	--	--

Vaikų veiksenos

Mėgdžioja garsus, balso intonacija, kartoja garsų junginius. Taria savo žodį daiktui ar veiksmui įvardinti. Varto knygeles, parodo paprašytus paveikslėlius. Rodo daiktus ir juos pavadina. Pasako savo vardą, atliktus veiksmus įvardija žodžiais – nurodo daiktą, pasako jo pavadinimą ir įvardija veiksmus. Į klausimą atsako sakiniu. Supranta ir veikia pagal žodinius nurodymus. Vardija aplinkoje esančius daiktus, žaislus, žino keletą apibendrinančių žodžių (indai, žaislai). Pažįsta ir pavadina žmonių, gyvūnų, paukščių kūno dalis. Žaidžia, pasako žaislų pavadinimą, įvardija atliekamus veiksmus. Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius ir atpažįsta vaizduojamų veiksmų pavadinimus. Klausosi skaitomų trumpų pasakų per CD grotuvą, siužetų iliustruojamų žaislais, seka pasakojimo turinį, veiksmų eigą, pastebi veikėjų veiksmus, atsako į klausimus.

Kuria pasakas, varto, žiūrinėja pasakų knygas, paveikslus, klausosi grožinės literatūros kūrinių, žaidžia „žodžių žaidimus“, kuria, iliustruoja knygeles, inscenizuoja, improvizuoja. Išreiškia save judesiu ir kalba. Bendrauja ir bendradarbiauja veikdami prie šviesos stalo, žaidžia žaidimus, diskutuoja, dalijasi išpūdžiais, išgyvenimais, pasiekimais, renka informaciją naudodami informacines technologijas (kompiuteris), aptaria bendravimo taisykles, dalyvauja išvykose, sprendžia problemas, naudoja meninės raiškos priemones, kaip savitą komunikavimo būdą. Varto knygeles, „skaito“ knygelių paveikslėlius. Pažįsta elementarius simbolius, pratinasi jais žymėti daiktus. Manipuliuoja įvairios medžiagos raidėmis. Dėlioja daiktais korteles su daiktais ir jų pavadinimais. Pratinasi taisyklingai vartoti kalboje trumpuosius ir ilguosius balsius. Dalyvauja organizuojant įvairias pramogas, pasilinksminimus. Planuoja ir atlieka bendrus kūrybinius darbelius. Kuria savas pasakas, stengiasi vartoti retesnius žodžius. Pagal girdėtas pasakas kuria savo, keičia pabaigą, įvykių seką, veikėjus. Žaidžia žodžių žaidimus: įvairiai juos intonuoja, įsiklauso į skambėjimą, kuria naujus žodžius vadovaudamiesi jau atrastu kalbos jausmu. Pasakoja pagal paveikslėlių serijas, savo piešinius, knygų iliustracijas.

Žaisdamas, atlikdamas buitines veiksmus vartoja veiksmazodžius (plauti indus, valyti dulkes ir kt.), pasako, ką daro, ką darys toliau. Žaisdamas vartoja būdvardžius (meškutis liūdnas). Vartydamas knygeles parodo ir įvardija matytus vaizdus žodžiais (didelis, mažas, blogas, geras).	
---	--

3.2. Rašytinė kalba

Esminė nuostata – domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas – atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Piešia vertikalias ir horizontalias linijas; – įvairiais pieštukais, flomasteriais, rašikliais keverzoja, imituoja rašymą.	– Žymi daiktus įvairiais simboliais; – grafiniais simboliais imituoja rašytinę kalbą; – domisi raidėmis ir bando jas „naudoti“ savo veikloje; – dėlioja įvairias dėliones su raidėmis; – domisi ne tik įvairiais rašikliais bet ir kompiuteriu.	– Kuria, iliustruoja knygeles; – lavina smulkiuosius rankos raumenis, išbando įvairias rašymo priemones: pieštuką, flomasterį, rašiklį; – atpažįsta savo vardo pirmąją raidę; – kopijuoja, kuria, piešia ornamentus; – kopijuoja ir bando rašyti raides; – kompiuteriu spausdina raides; – piešia ornamentus, rašo molyje, smėlyje, lentoje ir k.t.	– Savo išgyvenimus, patirtį, mintis išreiškia ženklais, raidėmis, judesiais; – rašymo pradmenų įgūdžiams naudoja netradicines priemones: molį, smėlį, kreideles, lazdeles ir pan.; – išbando senovinius rašymo būdus (žąsies plunksną ir pan.). – piešdamas, kopijuodamas, bandydamas rašyti mokosi taisyklingai laikyti pieštuką;	– Piešia smulkius ornamentus, rašmenis iš kairės į dešinę, pirštu seka skaitomą tekstą; – rašo savo vardą; – pasižymi savo daiktus kortele su užrašytu vaiko vardu. Mokosi parašyti savo vardą ant darbelio ar piešinio; – piešia smulkius ornamentus, atlieka užduotėles pratybų sąsiuvinukuose; – piešia ir dekoruoja raides popieriaus lape; – atpažįsta ir pavadina įvairių šriftų parašytas

			– supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį; – žino keliolika abėcėlės raidžių; – tardamas garsą suranda jį atitinkančią raidę tekste.	raides (didžiosios, mažosios); – bando perskaityti trumpus jam reikšmingus žodžius.
Vaikų veiksenos				
Stebi kaip rašo suaugusieji, mėgina pamėgdžioti: piešia ornamentus, spalvina, karpą, lipdo, keverzoja. Žaidžia linijomis piešimo pape, spalvina paveikslėlius.	Kopijuoja, maketuoja, kuria įvairius raštus, simbolius ant magnetinės lentos, naudoja lietuvių liaudies raštus kūryboje, juos kuria ant šviesos stalo, štampuoja. Tyrinėja lietuvių liaudies ornamentiką, rašytinę kalbą sieja su žemaičių simboliais, lygina, vertina šiuolaikinio ir senovinio rašymo būdų privalumus. Kuria knygeles, sveikinimo atvirukus, kvietimus, žemėlapius, grupės taisykles. Iliustruoja savo sugalvotus pasakojimus, pagamintas knygeles, rengia parodėles. Sugalvoja savo knygelėms pavadinimus. Keverzoja ir rašinėja ant didelių ir mažų rašymo lentelių, smėlio, popieriaus rašikliu, pieštukais, kreidelėmis, lanksto iš vielučių.			

SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

SIEKIAMYBĖS:

1. Sudaryti saugią, sveiką augimo ir judėjimo aplinką.
2. Tenkinti, palaikyti ir puoselėti vaiko judėjimo poreikį, palaikyti ir skatinti jo fizinį aktyvumą.
3. Skatinti įvaldyti vis naujus judėjimo būdus, sudaryti sąlygas juos kartoti.
4. Puoselėti individualias fizines galias: judrumą, vikrumą, drąsumą.
5. Didinti vaiko pasitikėjimą savo galimybėmis ir savimi.
6. Padėti įgyti daugiau savarankiškumo.
7. Ugdyti drąsą eksperimentuoti, išmėginti.
8. Didinti socialinį vaikų saugumą, tobulinant orientavimąsi naujoje socialinėje aplinkoje, ugdant saugaus elgesio įpročius
9. Saugoti ir puoselėti psichinę vaiko sveikatą.

4. FIZINIS UGDYMAS (IS)

4.1. Fizinis aktyvumas

Esminė nuostata – noriai, džiaugsmingai juda.

Esminis gebėjimas – eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai, atlieka veiksmus, kuriems būtina akių – rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandesiems
– Eina tiesiai takeliu, gulinčia ant grindų lenta; – patys ridena daiktus; – žaisdamas aktyviai juda, atlieka įvairius veiksmus su daiktais: vežioja ratukus, mašinas, nešioja, guldo didelius žaislus, žaidžia su sviediniu, užlipa ir nulipa nuo „kalnelio“, nučiuožia „kalneliu“, eina grupelė, šokinėja, ridena kamuolius, šliaužia; – savarankiškai žaidžia su važiuklėmis, vežimėliais, mašinomis, lėktuvais ir kt.; – žaidžia judriuosius žaidimus (lavinami pagrindiniai judesiai – ėjimo, bėgimo, metimo, ridenimo);	– Tyrinėja, kaip juda kūnas, kur juda, kuri kūno dalis juda; – geba eiti, bėgti, šliaužti, šokinėti keisdamas kryptį, tempą, greitį; – žaidžia judriuosius žaidimus, yra vikrus ir lankstus; – eina ir bėga tiesia linija, vorele vienas paskui kitą; – išnaudoja visą salės plotą; – eina ir bėga poromis, ratu, keisdamas judėjimo tempą (lėtai, greitai) ir kryptį; – eina ant pirštų galų, kulnų, aukštai keldamas	– Eidamas ir bėgdamas išlaiko atstumą, išsisklaidęs randa savo vietą; – eina ir bėga įvairiais būdais: ant pirštų, aukštai keldamas kelius, plačiu žingsniu ir kt.; – reaguoja į garsinius ir regimuosius signalus, po signalo keičia judėjimo tempą; – eina tarp dviejų nubrėžtų linijų eina tarp dviejų nubrėžtų linijų (20–25 cm) – eina ant žemės padėta lenta; – eina nuožulnia lenta, buomu, pakelta lenta,	– Eina ir bėga keisdamas tempą, darydamas posūkius, išsisklaidydamas ir vėl susirikiuodamas, – bėga lenktyniaudamas gyvatėle, keisdamas tempą; – bėga modamas kojomis, pirmyn, atgal. – peržengia per kliūtis (3–5 iš eilės); – eina virve, padėta tiesiai, ratu (pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu); – eina horizontaliu ir nuožulniu buomu pakaitiniu ir pristatomu žingsniu, pernešdamas	– Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo; – bėga derindamas du ar daugiau judesių; – meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį; – pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai; – kerpa gana tiksliai vartus, taikinį.

– judesius derina su kitų vaikų judesiais; – atlieka veiksmus su kamuoliu, rikiuojasi; – išlaiko pusiausvyrą, taisyklingą laikyseną; – važiuoja triratuku.	– kelius; – vaikščioja siauru takeliu (25–35 cm) ant grindų, išlaikydamas pusiausvyrą; – eina lenta, padėta ant grindų, po to nuožulnia (viena galu pakelta 10–15 cm aukštyje) lenta; – peržengia per padėtas kliūtis (lazdas, trinkeles ir kt.); – eina briaunuota lenta, neaukštu gimnastikos suoleliu, peržengia virvę, kabančią 15–25 cm aukštyje; – pralenda pro virvutę; – ropoja keturpėsčia (keliais ir delnais), pralįsdamas pro kliūtis (virvutę, vartelius ir kt.); – ropoja lenta; – laipioja nuožulniomis kopėčiomis (piramidėmis) aukštyje ir žemyn pristatomuoju žingsniu; – laipioja gimnastikos siennele aukštyje ir žemyn pristatomuoju žingsniu; – ridena kamuolį pirmyn; – meta kamuolį į priekį nuo krūtinės ir už	- plokščiu lanku, padėtu ant grindų; – einant peržengia per padėtas ant žemės, ant lentos ir vėliau ant gimnastikos suolelio, neaukštas kliūtis; – pralenda pro virvutę, lanką priekiu ir šonu, neliesdamas rankomis grindų; – ropoja suoleliu, nuožulnia lenta; – šliaužia per suolelį pilvu, prisitraukdamas rankomis; – laipioja gimnastikos siennele pristatomuoju ir pakaitiniu žingsniu; – ridena kamuolį vienas kitam ir pro vartus; – meta didelį kamuolį žemyn ir sugauna; – meta kamuolį aukštyje ir sugauna plaštakomis; – meta kamuolį vienas kitam abiem rankom iš apačios ir sugauna; – įmeta kamuolį į krepšį (aukštis pamažu didinamas iki 1,5 m); – ridena kamuolį į vartus, taiko į daiktus (kėglius, trinkeles ir kt.);	- daiktus, su posūkiais; – pastovi ant vienos kojos, kitą ištiesdamas į priekį, į šoną, atgal; – eina virve, suoleliu su smėlio maišeliu ant galvos; – užsimerkus pastovi ant vienos kojos; – eina suoleliu ir prasilenkia su draugu; – eina ir bėga suoleliu, nuožulnia lenta. – pralenda pro kelias įvairaus aukščio kliūtis; – prašliaužia pro kliūtį (lanką, virvutę ir kt.) ropom (alkūnėmis ir keliais); – šliaužia suoleliu pilvu, prisitraukdamas rankomis; – kybo veidu ir nugara į sienelę; – užlipa gimnastikos siennele, pereina į kitą tarpą ir nuliapa žemyn; – perlipa per įvairias kliūtis; – laipioja kopėtėlėmis, keičiant tempą. – meta kamuolį vienas kitam ir sugauna;	
---	--	---	--	--

	- galvos; - meta kamuolį abiem rankomis vienas kitam ir gaudo iš nedidelio atstumo; - ridena kamuolį vienas kitam; - meta mažus kamuoliukus į horizontalų taikinį savo akių aukštyje; - meta didelį kamuolį į horizontalų taikinį, padėtą ant žemės; - ridena kamuolius pro vartus; - šokinėja vietoje ant pirštų atsispirdamas abiem kojom; - pasistiebia ant pirštų galų, nusileidžia ant visos pėdos pritūpdamas; - peršoka per nedidelę kliūtį (virvutę, lazda); - šokinėja abiem kojom judėdamas pirmyn; - pašoka aukštin siekdamas ranka daikto; - nušoka nuo nedidelio paaukštinimo (lentos, kubo, suolo); - peršoka per dvi linijas (20–30 cm).	- meta smėlio maišelį į horizontalų taikinį (lanką, krepšį, dėžę); - meta kamuolį vienas kitam ir gaudo; - meta į tolį dešine ir kaire ranka smėlio maišelį, mažą kamuoliuką ir kt.; - šokinėja vietoje abiem kojom, po signalo pritūpia ar atlieka kitą užduotį; - atlieka šuoliuką siekiant ranka pakabinto žaislo; - šokinėja į tolį iš vietos (30–40 cm ant paklotų); - šokinėja į gilumą nuo paaukštinimo (15–20 cm buomo, suolo ar kt. kliūtis); - šokinėja iš vietos į aukštį peršokant neaukštą kliūtį (5–10 cm); pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja).	- meta kamuolį į žemę, į viršų ir sugauna iš eilės keletą kartų; - atmuša atšokusį kamuolį nuo žemės dešine ir kaire ranka kelis kartus iš eilės, ridena kamuolį suoliuku; - meta smėlio maišelį, kamuoliukus į horizontalų ir vertikalų taikinį dešine ir kaire ranka; - permeta kamuolį per tinklą vienas kitam ir jį sugauna; - žaidžia įvairius žaidimus su kamuoliu; - šokinėja abiem kojom, viena ir nuo kojos ant kojos vietoje ir judėdamas į priekį; - šuo į tolį iš vietos (pagal vaikų galimybes); - šokinėja pirmyn suspaudęs daiktą tarp kelių; - šokinėja per nejudančią ir sukamą virvutę; - šuo į aukštį ir į tolį įsibėgėjęs (pagal vaikų	
--	---	--	---	--

	– geriau derina akies – rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, įkerpa popieriaus kraštą.		- galimybes); – šokinėja į gilumą nuo gimnastikos suolelio (ant paklotų); – važiuoja dviračiu; – pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai; – tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas).	
--	--	--	---	--

Vaikų veiksenos

Žaidžia judrius žaidimus, mokosi aplinkoje elgtis saugiai ir savarankiškai, imituoja judesius, save išreiškia laisvais judesiais. Nusileidžia čiuožyne, supasi sūpuoklėse. Laisvai laksto po kiemą, salę – sustoja išgirdus garsinį signalą (plojimą rankomis, varpelio skambėjimą). Ropoja, prašliaužia pro kliūtis, perlipa, perlenda per įvairias kliūtis vaikui patogiu būdu. Paridena kamuolį pirmyn ir stengiasi jį pavyti. Sportuoja netradicinėje aplinkoje (darželio kieme), pučia ir gauda plunksnas.	Žaidžia judriuosius žaidimus, dalyvauja estafetėse, žaidžia su įvairiomis sportinėmis priemonėmis. Dalyvauja sveikatos dienose, pramogose, sporto šventėse, rytinėse mankštose, kūno kultūros užsiėmimuose. Dalyvauja įvairiose veiklose, susietose su judėjimu: lenktyniauja, žaidžia su kamuoliais įvairius žaidimus. Žaidžia sporto aikštelėje lauke, bendrauja, lenktyniauja, improvizuoja, imituoja. Bėgioja keičiant kryptį; tempą, žaidžia gaudynes su draugais, žaidžia futbolą. Žaidimų aikštelėje mokosi važinėti dviratuku, paspirtuku, žiemos metu rogutėmis. Žaidžia, juda, aktyviai veikia bei ilsisi, turi galimybę pasidalinti su draugais ir pedagogais ne tik džiaugsmingais, bet ir skaudžiais išgyvenimais, sulaukdamas jų paramos bei pagalbos, vaikas jaučiasi saugus, auga atviras, pasitikintis. Varžybose, išbando savo jėgas, vikrumą, drąsą, mokosi laimėti ir garbingai pralaimėti. Atsega ir užsega rūbų sagas, batų segtukus. Piešia smulkius ornamentus, atlieka užduotėles pratybų sąsiuvinukuose. Piešdamas, kopijuodamas, bandydamas rašyti mokosi taisyklingai laikyti pieštuką. Karpo paveikslėlius iš reklaminių žurnalų.
--	---

4.2. Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai

Esminė nuostata – noriai įvaldo sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas – tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudoja tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

1–3m.	3–4m.	4–5m.	5–6m.	Esmininis gebėjimas
– Moka atsisėsti ant kėdutės; – moka vagyti šaukštu; – geria iš puodelio; – savarankiškai plauna rankas prieš valgi; – savarankiškai valgo, valgydamas laikosi švaros, tinkamai laiko šaukštą, naudoja servetėlę pavalgius padėkoja, pristumia savo kėdę prie stalo; – nusirengia ir apsirengia rūbelius tam tikra tvarka, gražiai juos sudeda; – žino savo daiktų vietą, savo rankšluostį, vietą už stalo, rūbų spintelę, sugeba laiku pareikšti norą sėsti ant puoduko; – mokosi tvarkingumo: su suaugusiojo pagalba naudoja nosinę, patys pastebi, kad drabužis, apranga yra netvarkinga ir, padedant suaugusiajam, susitvarko;	– Prausiasi, naudoja muilu, rankšluosčiu; – po valgio skalauja burną vandeniu; – pratinasi savarankiškai naudotis tualetu; – laikosi mitybos, kultūros ir higienos įpročių; – pasako kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika; – dažniausiai laikosi arba bando laikytis aktyvios veiklos ir poilsio bei maitinimosi ritmo; – tyrinėja, kaip juda kūnas, kur juda, kuri kūno dalis juda; – saugiai elgiasi namie ir vaikų grupėje; – neišėina iš kiemo, žaidimų aikštelės; – žino, kaip saugiai elgtis kelyje; – žino, kaip elgtis pasiklydus; – žino ir vengia liesti	– Valosi dantis rytą, vakarą; – valgo tvarkingai, naudoja servetėlę; – supranta, kad daržoves valgyti naudingiau nei saldumynus; – atsispiria nepažįstamo vaiko ar suaugusiojo pasiūlymams, kur nors eiti, ką nors daryti; – nestumdo kitų vaikų, kad būtų išvengta sužalojimų; – pasako kelias priežastis, dėl ko žmonės serga ir kas padeda augti sveikiems; – žino namų, darželio adresą; – pasako ar pavaizduoja dailės priemonėmis kūno dalis.	– prausiasi muilu, sausai šluostosi rankšluosčiu; – savarankiškai valosi dantis; – mandagiai bendrauja prie stalo, tvarkingai naudoja stalo įrankiais; – žino, kad valgyti įvairų maistą naudinga; – žino, kaip pereiti gatvę per pėsčiųjų perėją; – žino asmeniniam saugumui svarbiausių kelio ženklų reikšmę; – suaugusiojo prižiūrimas saugiai naudoja elektros ir kitais prietaisais; – paaiškina, kodėl suaugusieji draudžia pačiam junginėti elektros ir dujinius prietaisus, imti degtukus, aštrius daiktus, vaistus ir kt.; – žino, kokia nelaimė	– Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą; – savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal oro sąlygas; – žino kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, namuose; – savarankiškai laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. – išvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos reikia riboti; – stebint suaugusiajam saugiai naudoja veiklai skirtais aštriais įrankiais.

- laiko šaukštą dešinėje rankoje; - keliasi nuo stalo tik baigus valgyti, - padedant suaugusiajam, atsiraitoja rankoves, plauna rankas ir veidą, netaško vandens, tinkamai naudojasi muilu, veidą nusišluosto ir pakabina rankšluostį į vietą; - jaučia, kada nori tuštintis ir šlapintis, kartais tai parodo mimika, ženklais arba pasako.	namų ir vaikų grupės aplinkoje esančias pavojingas medžiagas, buities technikos prietaisus, vengia pavojingų vietų ir rizikingo elgesio; - žino, kad grūdinimasis apsaugo nuo ligų, stiprina sveikatą, gerina nuotaiką; - žino, kad higienos įgūdžiai ir įpročiai padeda augti sveikam bei atspariam ligoms; - žino, kad ištikus bėdai gali padėti artimieji, pažįstami ir kai kurių įstaigų tarnautojai (gydytojai, policininkai).		gali atsitikti pažeidus draudimą; - geba savarankiškai pasirinkti drabužius ir apavą pagal orus; - plauna rankas prieš valgį ir pasinaudojus tualetu; - žino namų, darželio adresą, pagalbos telefoną 112; - pasako, kad kūne plaka širdis, teka kraujas, virškinamas maistas.	
--	--	--	--	--

Vaikų veiksenos

Atlieka įvairius veiksmus su daiktais, higienos priemonėmis. bando savarankiškai praustis, šluostytis, rengtis; nešioja, sodina, guldo, vežioja didelius minkštus žaislus, pavalgius, nusineša savo puodelį, valo dulkes kartu su auklėtoja; dalyvauja sveikatingumo šventėse, rytmečiuose.	Kuria plakatus „Sveikas maistas“, „Sveikos mitybos piramidė“, „Blogi įpročiai“, „Kur kreiptis pagalbos?“ ir pan. Žaidimo pagalba susipažįsta su higienos reikmenimis: muilu, rankšluosčiu, nosine ir šukomis. Atlieka veiksmus su higienos priemonėmis, vėliau juos naudoja žaisdami. Klausosi pasakojimų, skaitomų kūrinių apie švarą, dienos ritmą, saugų elgesį namuose, gamtoje. Žaidimų metu įtvirtinami savarankiškumo įgūdžiai: maitina lėles, jas rengia, guldo, veda pasivaikščioti, bando tvarkingai sudėti drabužėlius. Dengia stalą, imituoja maitinimosi judesius, elgesį prie stalo, bendrauja su šalia esančiais. Stalo žaidimų, knygelių, plakatų, kortelių pagalba susipažįsta su vaisiais, daržovėmis, sveiku maistu, turimas žinias įtvirtina žaisdami. Klausydamiesi pasakojimų, skaitomų istorijų sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi vaikų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia. Žaidimų metu formuojasi saugaus elgesio įgūdžiai. Piešdami išreiškia savo emocijas ir pojūčius. Bando papasakoti, ką pavaizdavo savo darbelyje. Sveikatos valandėlių metu sužino kaip atrodo ir jaučiasi sergantis žmogus, ieško negalavimo priežasčių ir jų pašalinimo būdų ir
--	--

	priemonių, sužino apie sveiką gyvenimo būdą, higieninius reikalavimus. Gamina, valgo ir kitus vaišina šviežių daržovių, vaisių patiekalais bei kt. Kasdienio maitinimosi metu, naudodamiesi stalo įrankiais, įgyja praktinių gebėjimų teisingai naudotis stalo įrankiais. Ugdomosios veiklos metu aptaria įvairias pavojingas situacijas, aiškinasi jų atsiradimo priežastis, ieško sprendimų, kaip jų išvengti.
--	---

MENINĖ KOMPETENCIJA

SIEKIAMYBĖS:

1. Skatinti teigiamas vaiko emocijas.
2. Lavinti jo muzikalumą: sudaryti sąlygas kaupti, plėtoti muzikinius įspūdžius, lavinti jutiminį klausos aštrumą, plėtoti muzikinius gebėjimus ir skatinti muzikinę vaiko saviraišką.
3. Sukurti tinkamą aplinką laisvai, natūraliai muzikinei jo raidai šeimoje ir institucijose.
4. Įjungti muziką į visą vaiko veiklą, siekiant įvairiapusio jo ugdymo.
5. Sukurti regėjimo, lytėjimo ir kitais įspūdžiais turtingą aplinką.
6. Vaiko erdvę praturtinti vertingais tautodailės, taikomosios, vaizduojamosios dailės kūriniais, jų atvaizdais, vaikų knygelėmis.
7. Suteikti galimybę eksperimentuoti su įvairiomis dailės priemonėmis ir medžiagomis; skatinti originalią raišką įvairiomis meno priemonėmis.
8. Palaikyti ir skatinti vaiko gebėjimus, meninį suvokimą ir vaizduotę.
9. Glaudžiai susieti dailės ugdymo turinį su lietuvių tautodailės tradicijomis.
10. Žaidžiant, improvizuojant, vaidinant didinti vaikų pasitikėjimą natūraliai reikšti savo išgyvenimus bei jausmus, skatinti spontanišką kūrybą, vaidybos gebėjimus.

5. MENINIS UGDYMAS(IS)

Esminė nuostata – jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas – spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

5.1. Dailė

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandesiems
– Savo „keverzonėse“ įžvelgia daiktus ir įvykius; – eksperimentuoja dailės priemonėmis išreiškdamas save; – storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes); – domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėję	– Patirtį išreiškia naudodamas įvairias linijas, jų derinius, geometrines ir laisvas formas, spalvas; – eksperimentuoja dailės priemonėmis atrasdamas spalvas; – mokosi pajusti liniją, stebi dėmes, spalvas, formas ir šią patirtį panaudoja išgyvenimams.	– Patirtį išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Eksperimentuoja išbandydamas skaitmenines priemones, fotoaparata.	– Dailės darbus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, žodžiais). Eksperimentuoja mišriomis dailės priemonėmis ir technikomis; – idėjoms reikšti. Intuityviai derina spalvas.	– Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines priemones. Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo programomis.

Vaikų veiksenos

Eksperimentuoja individualiai ant atskiro didelio formato popieriaus lapo: piešia pieštukais, tušinukais,	Tyrinėja vizualines išraiškos priemones: spalvas (pagrindinės – papildomos, šiltos – šaltos...), linijas (linija-pėdsakas, daiktų kontūras...), faktūras, jų savybes, vaizdavimo būdus, tūrinės erdvines formas (kubas, rutulys, piramidė..., gamtos formos, lankstiniai...), plokštumines formas, figūras (geometrinės formos: kvadratas, trikampis, apskritimas, gamtos formos: dėmės, siluetai...). Susipažįsta su dailės darbais ir sąvokomis: su pagrindinių dailės šakų kūriniais, tautinio meno
---	--

kreidelėmis, tapo guašu, akvarele; štampuoja piršteliu, teptuku, štampukais; daro plaštakos antspaudus; piešia pagaliuku ant smėlio, sniego; kreida ant lentos, asfalto.	darbais, su pagrindinėmis dailės sąvokomis (skulptūra, tapyba, keramika), su pagrindiniais komponavimo būdais (vertikalės, horizontalės; simetrija, ritmas). Stebi aplinką, gamtą, žmogų, jo veiklą, kuria ir eksperimentuoja įvairiausiomis dailės technikomis: piešia, tapo, dekoruoja, lipdo, konstruoja, lanksto, pina, audžia, siuva, aplikuoja, karpą, spausdina, ražo. Aktyviai dalyvauja kūrybinėje veikloje: stebi, komentuoja, turtina žodyną, pateikia savo idėjas, sumanymus, patiria teigiamas emocijas, formuoja darbo įgūdžius, tobulina motorinius gebėjimus. Žaidžia: žaidimus balsui, kvėpavimui lavinti (kalbėjimas, dainavimas, skandavimas), žaidimus ritminiams, melodiniams deriniams, dinamikai, tempui suvokti, atsipalaidavimo žaidimus.
--	--

5.2. Muzika ir šokis

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesniems
– Klausosi linksmų, maršinių, ramių muzikos kūrinėlių, dainuojamų ar grojamų instrumentais; – dainuoja balso lavinimo pratimus, dainėles kartu su auklėtoja; – ritmiškai eina, ploja, trepsi, stuksena kaladėlėmis pagal muziką; – žiūri stalo lėlių teatro vaidinimus, įsijungia į veiksmą (kartu su veikėjais ploja, trepsi ir kt.); – stebi vyresniųjų grupių pramogas; – reaguoja į muzikos garsus, melodijas; – kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis,	– Įsiklauso ir išreiškia judesiais, kalba, skirtingos nuotaikos muziką (linksma-liūdna); – lyginant du skirtingus kūrinėlius nusako: muzikos tempą, dinamiką, tembrą; – atpažįsta girdėtus kūrinius, pasako kaip jie atliekami (dainuoja, groja); – klausosi gamtos garsų; – įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus; – spontaniškai žaidžia balso intonacijomis,	– Apibūdina muzikos nuotaiką; – naudoja terminus: forte-piano; – skiria instrumentų (būgno, trikampio, varpelio) tembrą; – skiria muzikos žanrus; – žino kas atlieka: solistas, choras, orkestras; – žino kas kuria muziką; – klausosi kaip skamba tyla. – skiria muzikos žanrus;	– Dainuoja platesnio diapazono vienbalses dainėles; – groja 2–3 garsų melodijas; – šoka ratelius pritaikydamas įvairius žingsnelius; – šoka išreišdamas erdvės (aukštai–žemai) ir laiko (greitai–lėtai) elementus; – apibūdina muzikos nuotaiką; – nusako muzikos tempą;	– Dainuoja dainas su instrumentiniu pritarimu; – kuria melodijas šokiams; – savarankiškai šoka po muzikinės įžangos; – dainuoja paprastas vienbalses dainėles, ratelius, muzikinius žaidimus, mėgdžioja gamtos garsus; – improvizuoja, kuria melodinius motyvus, dainėles.

	– rankų ir kojų judesiais; – skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu; – spontaniškai keverzoja „rankų judesių“ piešinius, juos apžiūrinėja.			
Vaikų veiksenos				
Klausosi įvairių muzikinių kūrinių, atliekamų gyvai ir įrašytų; mėgdžioja gamtos ir mechaninius garsus; kuria savas daineles su įvairiais garsažodžiais; muzikai pritaria plojimu ir kt. ritminiais judesiais.	Klausosi kontrastingos muzikos kūrinių ir atlieka atitinkamus judesius, nusako muzikos nuotaiką: linksma, liūdna, lėta, greita ir t.t. Atlieka ritmiškus judesius, judesius su priemonėmis (skarelės, kaspinai, žaisliukai) pagal muziką. Eina ratuku susikibę rankomis, vorele, žaidžia muzikinius ratelius, liaudies žaidimus. Dainuoja paprastas, trumpas daineles, daug kartų kartoja su auklėtoja. Groja barškučiais, būgneliais, švilpynėmis, akmenukai, lazdelėmis. Ritmiškai eina vietoje, ratu, ploja, trepsi, stuksena, įvairiais daiktais išgauna garsus (akmenukais, pagaliukais, popieriumi) ir juos apibūdina. Dainuoja: solo ir grupėje, daineles balsui lavinti bei intonaciniam – ritminiam žodynui turtinti, progines daineles. Groja: solo ir grupėje, pritardamas dainelei ar skambančiai muzikai. Juda pagal skambančią muziką: reaguojant į metro pulsą; reaguojant į tempo, aukščio, dinamikos pasikeitimus. Improvizuoja instrumentais, balsu, kūno ir aplinkos garsais, judesiu. Kuria: instrumentinius pritarimus dainelei, eilėraščiui, pasakai, trumpus kūrinius naudodamas instrumentus, balsus, aplinkos bei kūno garsus, grafinius-simbolinius muzikos reiškinių užrašymus. Aptaria: muzikos nuotaiką.			
5.3. Vaidyba				
1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesniems
– Kartoja matytus veiksmus, judesius; – vaizduoja siužetinius elementus.	– Kuria dialogą tarp veikėjų; – atkuria matytų situacijų fragmentus.	– Vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą; – susikuria vaidybinę aplinką.	– Improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes; – tikslingai naudoja daiktus teatro reikmėms.	– Bendrauja su kitu vaidinimo veikėju; – naudoja veikėjams charakteringas balso tonacijas.

Vaikų veiksenos

Imituoja judesiais įvairius personažus; žaidžia pirštiniųėmis „Atspėk kas aš?“ pritaiko balso tembrą pasirinktam personažui; siužetiniame vaidinime paskatintas pritaiko garsinius daiktus, muzikinius instrumentus; mėgdžioja auklėtojos, draugų vaidybinius veiksmus.	Žaidžia – vaidina trumputes sceneles pagal literatūrinius, muzikinius, istorinius siužetus; vaizduoja „gėlę“: suglamžo skarelę, palengva atgniaužia delniukus, stebi kaip tarsi gėlės žiedas skleidžiasi skarelė, pauosto ir „gėlės kvapą“ perteikia emocijomis; žaidžia stalo teatrą. Išbando save šešėlių teatre; kuria veiksmų siužetą iš „čia ir dabar“ pasigamintų ar aplinkoje rastų daiktų, kuria spektakliukus draugams, vaidina panaudodamas pirštukines ir pirštines lėles, vaidindamas sukuria savo išgalvotą pasaką, istoriją. Vaidina pasakėles be garso – emocijas perteikdamas kūno judesiais ir veido mimikų išraiška, lankosi Kauno lėlių teatro ir kt. socialinių partnerių spektakliuose.
---	--

5.4. Estetinis suvokimas

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandesniems
– Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocionaliai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio	– Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos vaizdus, dailės kūrinius, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius; – intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	– Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių; – supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus); – atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo	– Papasakoja įspūdžius apie meninio kūrinio siužetą; – grožisi ir palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, įvardija kodėl gražu; – pastebi papuoštą aplinką; – keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką,	– Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje; – pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė ir kaip kūrė; – domisi kitų meninėmis idėjomis ir jas panaudoja savo veikloje; – išreiškia jausmus, mintis; – kuria, atranda, įsivaizduoja; – bendrauja, diskutuoja, išklauso; – pasiruošia darbui, efektyviai dirba,

		veikėjus, dailės kūrinių objektus; – paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinių, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių; – džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti; – reaguoja į kitų vertinimus.	susitvarko savo darbo vietą; – naudojami įvairiomis dailės priemonėmis; dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo; – supranta ir pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, vaizduodamas dailės darbais; – mėgaujasi meninės veiklos eiga, muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla; – rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais; – grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.
--	--	--	---	--

Vaikų veiksenos

Klausosi sekamų pasakų, skaitomų eiliuotų kūrinių, apsakymų ir pan.; klausosi gamtos garsų, imituoja gamtos garsus; kabina savo meninį	Emocinę būseną pradeda reikšti kreidelėmis, spalvotais pieštukais, tapymo priemonėmis, savarankiškai pasirinkdamas spalvas, taip pat kurdamas įvairias formas. Stebi ir aptaria savo ir kitų darbus. Žaidžia siužetinius improvizacinius žaidimus. Žaidžia teatrinis žaidimus individualaus pamėgdžiojimo forma (pamėgdžioja suaugusįjį, gyvūną). Žaidžia: lyg būtų mama, tėtis, vairuotojas, gydytojas; apsimeta katyte, šuniuku ir pan. Žaidžia didaktinius žaidimus – dramatizacijas su daiktais (maudo ir rengia lėlę Alę, maitina šuniuką ir pan.), bet ir atlieka tariamus veiksmus (lyg valgo,
--	---

darbelį grupės rūbinėlėje, jį komentuoja; puošiasi kai žaidžia „Gimtadienį“.	miega, verda ir pan.). Naudoja siužetinius žaislų rinkinius gyvūnus, įvairių formų figūrėles. Savarankiškai ir atsakingai pasiruošia darbo vietą, o baigus veiklą susitvarko. Saugiai ir tvarkingai naudojasi dailės reikmenimis. Mato, suvokia, palygina klasikinius dailės kūrinius. Geranoriškai vertina draugų, kitų žmonių kūrybinius bandymus, vaikai nuosekliai dirba grupėje, tariai dėl būsimo darbo rezultato, vertina savo pasiekimus. Klausosi grožinės literatūros, poezijos kūrinėlių, atkreipdami dėmesį į teksto turinį ir formą, pastebėdami meninės išraiškos priemones: palyginimus, epitetus ir kt., vartoja juos savo kalboje, mėgdžioja įvairias intonacijas. Lankosi meno parodose, galerijose, muziejuose, koncertuose, kine, teatre, renginiuose, dalijasi įspūdžiais. Dalyvauja susitikimuose su menininkais, susipažįsta su jų kūryba. Kuria meninius darbelius, dainuoja, šoka, vaidina, klausosi muzikos kūrinių. Rengia kūrybinių darbų parodas, aptaria savo ir draugų kūrybą, grožisi ja. Stebi gamtos, aplinkos grožį, klausosi gamtos garsų.
---	--

Į VISAS UGDYMOSI KRYPTIS INTEGRUOJAMOS UGDYMO(SI) SRITYS (PASIEKIMAI)

6.1. Iniacytyvumas ir atkaklumas

Esminė nuostata – didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas – savo iniciatyva pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Pats keičia veiklą; – reiškia savo norus, sako „ne“; – paduoda, atneša, supranta ir vykdo.	– Pasirenka ir žaidžia vienas ar su draugais; – įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą (susidomėjus); – laukia suaugusiojo pagalbos, padaršinimo,	– Ilgesį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ar su draugais; – pasitiki savo jėgomis; – pereina nuo pasirinktos veiklos prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos;	– Plėtoja veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną; – ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą; – kreipiasi pagalbos į	– Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam ją plėtoja; – nuo pradžios iki pabaigos atlieka nepatrauklią veiklą; – priima iššūkius naujai

	kai susiduria su nesėkme.	– bando pats įveikti kliūtis veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	draugus ir tik po to į suaugusįjį.	veiklai, bando pats įveikti kliūtis.
--	---------------------------	---	------------------------------------	--------------------------------------

Vaikų veiksenos

Randa naują žaislą ir išbando jo galimybes. Žaidžia situacijas „Aš pats“. Piešia piešinį mamai, tėčiui, sesei/broliai. Sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą daiktą. Pats išrenka ir pasiūlo auklėtojai skaityti knygelę. Jaučiasi, ką jis mėgsta, su koku žaislu nori žaisti. Vartoja „aš“, „mano“, „man“. Vartoja kai kuriuos savęs ir draugų vertinimo žodžius: geras, blogas. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus	Piešia „Mano dienele“ (atsispindi ką vaikas ketina veikti per dieną). Pasirenka veiklą, kuri užrašoma „Grupės stende“. Sprendžia auklėtojų sudarytas problemines situacijas – teikia pasiūlymus. Apibrėžia savo rankos plaštaką, pasirenka ir prikljuoja paveikslėlius, žyminčius, ką gali nuveikti darželyje ir kieme – „Mano gerosios rankytės“.
--	--

6.2.Tyrinėjimas

Esminė nuostata – smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas – aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą ir bandymą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Domisi jį supančia aplinka; – kartoja veiksmą po patirtos	– Tyrinėja supančią gamtinę ir daiktinę	– Domisi iš ko padaryti daiktai, jų savybėmis;	– Atlieka trumpalaikius stebėjimus: pasitelkia	– Atlikęs tiriamąją veiklą daro išvadas;

nesėkmės; – palygina sąvokas: didelis – mažas; – eksperimentuoja, naudojant piešimo priemones.	aplinką visais pojūčiais; – tyrinėja, kaip juda kūnas, kur juda, kuri kūno dalis juda; – žaidžiant, judant, ar ką nors veikiant, tyrinėja savo kūną pasirenka reikalingas priemones tiriamajai veiklai.	– suvokia daiktų paskirtį, įvardina daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų skirtingus pastebėjimus.	priemonių įvairovę (lupą, mikroskopą); – analizuoja, grupuoja ir klasifikuoja daiktus pagal savybes; – eksperimentuoja su įvairiomis spalvomis, išbandyti spalvų pokyčius; – naudoja grotažo techniką.	– tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuteris, fotoaparatas, mobilusis telefonas); – žino ir suvokia tyrinėjimo saugumo taisykles; – tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja schema.
--	---	---	---	---

Vaikų veiksenos

Įkišęs ranką į „stebuklingą maišelį“, liečia, čiupinėja, glamžo, spaudo esančius daiktus ir bando ištraukti: kietą, minkštą, švelnų ar šiurkštų daiktą, Antspauduoja panaudodamas gamtinę medžiagą. Piešia gamtoje rastais gamtiniais „dažais“. Sukelia vėją: išmėgina kuo galima vėdintis (skarele, pučiant, bėgiojant, sukantis, mosuojant ranka, popieriaus lapu ir pan.).	Ieško atsakymų į probleminį klausimą „Kodėl?“. Kuria savo pomėgių knygeles. Ieško balansinių svarstyklių vidurio. Išbando magneto galimybes. Tyrinėja daiktus ant šviesos stalo. Kuria koliažus ieškodamas detalių jungimo galimybių. Dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose ir kuria žemėlapius. kuria bendrus darbus su tėveliais. Kuria bendrus projektus su soc. aplinka. Kuria knygeles.
--	--

6.3. Kūrybiškumas

Esminė nuostata – jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas – savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus. – Emocingai reaguoja į skaitomus, deklamuojamus, pasakojamus ar dainuojamus tautosakas, grožinės literatūros kūrinius (greitakalbes, žaidimus, eilėraščius, trumpus apsakymus ir pasakas, išgyvena dėl personažų likimų.	– Išvelgia naujas įprastų daiktų savybes; – sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų; – pratintis judėti ir improvizuoti laisvai, spontaniškai, išreiškiant savo jausmus; – išreiškia įspūdžius pasakojant, piešiant, žaidžiant, atkurti matytą vaidinimą.	– Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones; – išreiškia kūno dydžio, svorio, formos judėjimo ritmo ypatybes; – bando savarankiškai kurti žaidimų siužetą; – atkuria personažo žodžius, kūno judesius, elgesio būdą piešiniais ir vaidyba.	– Fantazuoja; – bando judėjimu, plastika, mimika išreikšti emocijas; – kuria trumpas pantomimas; – atkuria piešiniais matytus vaizdus, išgyvenimus.	– Nebijo daryti kitaip; – savitai išreiškia save.

Vaikų veiksenos

Pats puošia padarytus dirbinėlius. Eksperimentuoja įvairiomis tūrinėmis medžiagomis: moliu, plastilinu, drėgnu smėliu, minkštu sniegu,	Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sausio ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus pirštu, teptuku, šiaudeliu, trintuku, kamšteliu, sagute; tapytą darbėlį papildo realiomis medžiagomis (audiniu, džiovintų augalais ir kt.). Dailės priemonėmis reiškia savo literatūrinius, muzikos kūrinio ar kitokius meninius įspūdžius. Aplikuoja iš skirtingo šiurkštumo, storumo, įvairių spalvų popieriaus, buityje nereikalingų laikraščių, tapetų, folijos ir kt. Gamina, atvirukus, kvietimus, knygeles, dovanėles draugams, šeimos nariams; įvairią atributiką, dekoracijas šventėms, pramogoms. Kuria
--	---

sūria tešla. Pritaiko įvairius daiktus veiksams, pvz. kaladėlė – „telefonas“, pieštukas – „šaukštas“ ir t.t.; žaidžia su dažų dėmėmis „Į ką tai panašu?“. Kartu auklėtoja dalyvauja kūrybiniuose darželio projektuose.	daugiasluoksnius kūrinius.
--	----------------------------

6.4. Mokėjimas mokytis

Esminė nuostata – domisi tuo, kas nauja, palankiai nusiteikęs naujoms veikloms.

Esminis gebėjimas – savo iniciatyva pagal savo pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus; – domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus; – atidžiai stebi veiklą ir bando pakartoti veiksmus; – pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais; – modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus; – džiaugiasi tuo, ko išmoko.	– Domisi aplinka, klausinėja; – siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti; – žaidžia kūrybiškai; – pasako, parodo, ką nori išmokti, ką išmoko ar veikė.	– Imasi iniciatyvos įgyvendinant žaidimų idėjas; – drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas; – norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja; – aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau.	– Drąsiai ieško atsakymų į kylančius klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprendamas problemas; – išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, knygose; – siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti.	– Kalba apie mokymąsi mokykloje, jo prasmę; – analizuoja savo veiklą, kas ir kaip pavyko; – mokosi iš kitų patirties; – apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmokti.

Vaikų veiksenos

Žaidžia įvairius žaidimus. Žaidžia pojūčių žaidimus (klausos, regos, lytėjimo, skonio). Žaidžia kartu su draugais bendrus žaidimus. Kuria siužetinio žaidimo epizodus. Ieško teminių paveikslėlių knygelėse, tyrinėja žaislus, daiktus.	Žaidžia įvairius žaidimus, stebi kitus vaikus ir suaugusius, klausinėja, sprendžia problemas. Varto knygeles, enciklopedijas, žiūri nuotraukas, paveikslus. Apmąsto, diskutuoja, vertina savo ir kitų veiklą bei rezultatus. Taiko įvairius informacijos paieškos metodus: knygų „skaitymas“, aplinkos tyrinėjimas, klausinėjimas. Sprendžia galvosūkius. Klausosi skaitomų informacinių tekstų. Klausinėja suaugusiųjų ir bendraamžių, ieško atsakymų į rūpimus klausimus. Sudarinėja gamtos objektų ir reiškinių stebėjimo kalendorius, aptaria rezultatus, formuluoja išvadas.
--	--

6.5. Problemų sprendimas

Esminė nuostata – nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas – atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

1–3 m.	3–4 m.	4–5 m.	5–6 m.	Brandiesiems
– Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus; – drąsiai imasi sudėtingos veiklos, bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes; – prašo pagalbos nepavykus atlikti veiklos;	– Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema; – nori ją įveikti, išbando paties taikytus ar naujai sugalvotus veikimo būdus; – stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus; – nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	– Pats bando įveikti sutiktus sunkumus; – ieško tinkamų sprendimų, tariausi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių; – nepasisekus ieško tinkamų sprendimo būdų arba prašo suaugusiojo pagalbos.	– Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariausi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę; – siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų; – nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities.	– Sudėtingą veiklą, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti; – ieško būdų ir samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes; – tariausi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą.

Vaikų veiksenos

Žaidžia įvairias auklėtojos sudarytas problemines situacijas. Žaidžia su nauju žaislu, kol pasiekia laukiamo rezultato. Atkakliai bando atlikti veiksmus su patikusiu žaislu.

Žaidžia įvairius žaidimus. Sprendžia įvairias problemines situacijas, ieško ir bando įvardinti pasekmes, daro išvadas. Taiso, tvarko sugadintus daiktus, knygutes. Atlieka įvairius tyrinėjimus, aiškinasi, bendradarbiauja. Mokosi valdyti savo jausmus: išreikšti žodžiais, piešiniais, vaidyba, muzika. Piešia savo kūno siluetą, nupiešia širdį, plaučius, smegenis ir pavaizduoja tą kūno dalį, kur gyvena jausmai. Sprendžia galvosūkius, dalyvauja viktorinose, konkursuose, savitai argumentuoja.

6. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimas – tai nuolatinės informacijos apie vaiką, jo ugdymosi ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

6.1. Vaiko pasiekimų vertinimas

Ikimokyklinės grupės pedagogas, siekdamas visuminiai pažinti vaiką ir įvertinti jo pasiekimus stebi jį, taiko pedagogo kompetencijos rėmuose apibrėžtus pažinimo metodus, padedančius išsiaiškinti vaiko turimą patirtį, savijautą, fizinę brandą, poreikius, interesus, gebėjimus, bendravimo ir veiklos ypatumus, namų kultūrinę aplinką, šeimos socialinę padėtį, lūkesčius bei nuostatas į ugdymą.

Vertinimo sampratos pamatas – atskleisti, ką vaikai žino ir gali, kokie jų pasiekimai, o ne sutelkti dėmesį į tai, ko jie nežino ar negali atlikti. Įvertinimas padeda plėsti vaiko žinias, siekti visuminės savirealizacijos ir saviraiškos, didinti supratimą ir ugdyti pasitikėjimą. Vertinimo procesas suteikia informacijos ir remia visuminę asmenybės sklaidą, skatinančius ugdymo būdus. Galutinis šio siekio **tikslas** – padėti vaikui pačiam vertinti save. Įsivertinimo **esmė** – padėti vaikui tapti nepriklausomu ir savarankišku.

6.2. Vertinimo paskirtis

Vertinimo paskirtis yra ta, jog atsiranda galimybė sekti vaiko pasiekimus. Tokiu būdu sudaromos sąlygos, kad ugdymo programa atitiktų individualius vaiko poreikius ir garantuotų, jog kiekvieną vaiką lydės sėkmė siekiant jo savirealizacijos ir saviraiškos. Vertinant išryškėja, kuriems vaikams gali prireikti individualios ar papildomos pagalbos.

6.3. Vertinimo procesas

Vertinimas – nuolatinis procesas, kuris vyksta pastoviai. Auklėtojos vaikus stebi visą laiką. Neformalaus stebėjimo metu auklėtoja nieko neužsirašinėja. Turint aiškų tikslą pasižymima, ar vaikas įgijo tam tikrų įgūdžių, ar suvokė tai, ką reikėjo. Derindama formalų ir neformalų stebėjimą, auklėtoja susidaro tikslų kiekvieno vaiko įgūdžių bei gebėjimų vaizdą.

Vaiko pasiekimai vertinami pagal penkias kompetencijas du kartus per mokslo metus (rudenį ir pavasarį). Atskirais atvejais, atsižvelgiant į individualius vaiko gebėjimus, vertinimas gali vykti ir dažniau. Vertinime dalyvauja pedagogai, vaikai ir tėvai.

Pedagogai – vertina kiekvieno vaiko brandą, pasiekimus ir pokyčius.

Vaikai – įsivertina savo pokyčius (koks esu? Kaip paaugau?).

Tėvai – vertina savo vaiko pasiekimus.

Trišalio vertinimo esmė – visų trijų pusių požiūrių darna. Svarbu žinoti: sutampa ar skiriasi pedagogų, vaiko ir jo tėvų vertinimas.

Vaiko savivertei teikiama ypatinga reikšmė. Patyrėme, kad vaikams ypač svarbu jau ikimokykliniame amžiuje įprasti vertinti savo pasiekimus. Tai brandumo, saugumo, bendradarbiavimo požymis.

6.4. Duomenų apie vaiko pasiekimus fiksavimas ir kaupimas

VAIKO PASIEKIMŲ APLANKAS, KNYGA

„VISKAS APIE MANE“

Vaikų pasiekimų duomenys fiksuojami ir kaupiami:

- segant įvertinimo aplanką, knygą „Viskas apie mane“;
- stebint, žymint pastabas ar duomenis grupės knygoje;
- kaupiant anketas, vaikų darbus, fotografijas.

Įvertinimo aplankas – tai vaiko darbelių, atliktų pratybų užduočių rinkinys, rodantis vaiko pasiekimų lygį per tam tikrą laiko tarpą.

Vaikų pasiekimų lygis bei išsivystymas įvertinamas, kad būtų galima tinkamai planuoti, koreguoti mokslo metų veiklą.

6.5. Vertinimo aktualumas

Atsižvelgiant į įstaigos pasirinktos darbo struktūros specifiškumą, vaiko pasiekimų vertinimas tampa aktuali bendradarbiaujant tarp pedagogų: dalijantis turima informacija bei žiniomis apie bendrą grupės lygį ir apie individualią vaikų patirtį grupės kontekste.

Kaupiami duomenys apie vaiko pasiekimus leidžia palyginti vaiko gebėjimus mokslo metų pradžioje su gebėjimais parėjusių mokslo metų pabaigoje: pastebėti per vasarą įvykusių pokyčių dinamiką bei numatyti tolimesnio vaiko ugdymo(si) gaires; sudaryti individualią ugdymo(si) programą vaikui ir grupei; identifikuoti galimus raidos sutrikimus. Vertinimas mokslo metų pabaigoje leidžia nustatyti individualią kiekvieno vaiko ir grupės pažangą, informuoti tėvus. Aptariant ugdymo proceso rezultatus atsiranda galimybė užtikrinti ugdomojo proceso tęstinumą. Mokytojų tarybos pasitarimuose atlikta vertinimo rezultatų analizė, padeda numatyti ugdomojo proceso spragas, parinkti tinkamiausias ugdymo(si) formas, metodus ir priemones, kryptingai taikyti inovacijas, laikytis ugdomojo proceso tęstinumo, sistemiškumo, lankstumo bei individualizavimo.

Siekiant geresnės ugdymo(si) kokybės ir veiksmingumo, sukurta vertinimo sistema nuolat modernizuojama.

Pastaba. Ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimų vertinimas atliekamas neišskiriant kompetencijų.

Vaiko pasiekimai – tai susiformavusios vertybinės nuostatos, gebėjimai, supratimas, patirtis. Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo (si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

Vaikui pradėjus lankyti įstaigą pedagogas stebi, kaip jis adaptuojasi naujoje aplinkoje. Adaptacija – svarbus ir kiekvienam vaikui individualus laikotarpis. Kai vaikas puikiai jaučiasi, atliekamas pirmasis vertinimas (jei vaikas įstaigą lanko ne pirmi metai, tai daroma rudenį), kurio tikslas – geriau pažinti vaiką, jo pomėgius, įvairius gebėjimus bei numatyti jo ugdymo kryptis ir uždavinius.

Antrą kartą vaikas vertinamas pavasarį. Šio vertinimo tikslas – nustatyti vaiko ugdymo (si) pažangą, t.y. sritis, kuriose pasiekimai yra akivaizdūs, ir sritis, kuriose pasiekimai nežymūs. Toks vertinimas padeda išlaikyti ugdymo (si) tęstinumą, planuoti individualų darbą su vaikais, numatyti pagalbos vaikui formas ir būdus.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų gebėjimų ir pažangos vertinimas atliekamas vadovaujantis darželio parengta ikimokyklinio ugdymo programa, apimant visas penkias vaiko ugdymosi kryptis: pažinimo ugdymasis; kalbos ir komunikavimo ugdymasis; meninis ugdymasis; fizinis ugdymasis; emocinis ir socialinis ugdymasis.

Pagrindiniai vaiko vertintojai – grupės auklėtojos, kurioms padeda muzikos ir kūno kultūros pedagogai, logopedė. Vertinime taip pat dalyvauja tėvai ir pats vaikas. Tėvai papasakoja apie vaiko ugdymo (si) sąlygas namuose, išsako savo nuomonę apie vaiko pasiekimus, pomėgius, specialiuosius poreikius. Su vaiku pasiekimai aptariami, pabrėžiant vaiko sėkmę. Vaiko prašoma pakomentuoti savo darbelius, siūloma palyginti prieš metus atliktus darbelius su paskutiniu darbeliu. Vaikas lygina juos ir mato savo pažangą.

Informacija apie vaiką renkama įvairiais būdais:

- stebint vaiką natūralioje veikloje, t. y. žaidžiant, tyrinėjant, kuriant, judant;
- pokalbio su tėvais ir vaikais metu;
- analizuojant vaiko kūrybą;
- analizuojant veiklos, elgesio vaizdo įrašus, nuotraukas.

Vaiko pasiekimai dokumentuojami grupės dienyne; vaiko pasiekimų ir pažangos aplanke, knygoje „Viskas apie mane“. Vaiko pasiekimų ir pažangos aplanką sudaro:

- individuali pasiekimų ir pažangos vertinimo lentelė pildoma tėvų;
- individuali pasiekimų ir pažangos vertinimo lentelė pildoma pedagogų;

- reikalui esant protokoluojami pokalbiai su vaiku ir tėvais;
- vaiko kūrybos darbai, pasiekimų įrodymai fiksuojantys pažangą atskirose kompetencijose (metų eigoje, kai padaryta konkreti pažanga, pvz.: 2 – 3 piešiniai; sukurti eilėraščiai, pasakos, knygelės, „minčių lietus“, kt.);
- anketos tėvams;
- stebėjimų protokolai;
- specialistų ir tėvų atsiliepimai apie vaiko ugdymo pasiekimų rezultatus, kita aktuali informacija.

Knygos turinį sudaro puslapiai pagal vaiko amžių; vaiko sumanymus, tėvų ir pedagogų pasiūlymus. Tikslingai stebint vaikų ugdymo(si) pasiekimus, pažangą, atpažįstami vaiko ugdymo(si) poreikiai. Tai padeda kryptingiau pritaikyti ikimokyklinio ugdymo(si) turinį vaikų grupei ir kiekvienam vaikui, garantuoti ugdymo(si) kokybę, užtikrinti tęstinumą bei dermę tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si). Tėvams vaikų pasiekimų fiksavimas padeda geriau suprasti, ko galima tikėtis iš vaikų darželio, aktyviau išsakyti lūkesčius dėl vaiko ugdymosi rezultatų, proceso, sąlygų, nuosekliau įsitraukti į ugdymo procesą įstaigoje, taip užtikrinant dermę tarp vaikų ugdymo(si) namuose ir įstaigoje. Grupės vaikų pasiekimai, pažanga pristatomi įstaigos pedagogams mokslo mokslo metų pabaigoje.

Vaiko pasiekimų aplankas, knyga „**Viskas apie mane**“ atiduodamas vaiko šeimai (išvykstant iš vaikų darželio).

VAIKO PASIEKIMŲ VERTINIMAS

VAIKO VARDAS, PAVARDĖ:

AMŽIUS:

GRUPĖ:

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

I VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	NUMATOMA VEIKLA
II VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	
IŠVADOS		

SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

I VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	NUMATOMA VEIKLA
II VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	
IŠVADOS		

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

I VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	NUMATOMA VEIKLA
II VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	
IŠVADOS		

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

I VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	NUMATOMA VEIKLA
II VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	
IŠVADOS		

MENINĖ KOMPETENCIJA

I VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	NUMATOMA VEIKLA
II VERTINIMAS (DATA)		
KAS SEKASI GERAI?	KAS NESISEKA?	
IŠVADOS		

7. NAUDOTINI ŠALTINIAI

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853).
2. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 07 04 nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų“ (Žin., 2003, Nr. 71-3216).
3. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.
4. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.

8. LITERATŪRA

1. „Artyn vaiko“ (2 dalys). V., Polilogas, 1997 ;1998.
2. M. P. Breen „Dabartiniai programų sudarymo principai“ (ištraukos iš straipsnio) // Švietimo naujovės, 1994 (1), p. 12-33.
3. V. Gražienė „Kai kurie ikimokyklinio ugdymo praeities ir dabarties santykio aspektai“ // Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. – V.:Leidybos centras, 1999. – P. 20 – 23.
4. A. Juodaitytė „Vaikų darželis Lietuvoje ir pasaulyje: sisteminės kaitos tendencijos“ // „Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis“. – V.: Leidybos centras, 1999. – P. 39-39-46.
5. L. Monesas „Kaip gimsta nacionalinė programa“ // Mokykla, 1999 (5-6), p. 31-35.
6. O. Monkevičienė „Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo programų modeliai“ // Vėrinėlis. „Knyga auklėtojais“. II dalis. – V.: Leidybos centras, 1995. – P. 6-9.
7. O. Monkevičienė „Naujojo ugdymo turinio bei kūrybinio jo įgyvendinimo būdų psichologinės-pedagoginės ištakos“. – „Vėrinėlis“. „Knyga auklėtojais“. I dalis. – P. 78 – 82.
8. O. Monkevičienė „Reformuojamo ikimokyklinio ugdymo turinio sudarymas ir diegimas“ // „Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis“. – V.: Leidybos centras, 1999. – P. 51 - 57.
9. Norring Ulla, Ronne Marianne . „Stebėjimai ir suvokimas“ // Demokratiškos pedagogikos matai. Danų autorių straipsnių rinkinys kuriam pedagogui. Vilniaus kolegija, 2005.
10. „Pažvelkime į pasaulį vaikų akimis“. (sud. L. Jankauskienė, G. Šeibokienė). V., Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
11. N. Saugėnienė „Ugdymo programų planavimas ir realizavimas“. – K.: KTU, 2003.
12. Staerfeldt Eric, Mahiasen Rask Christian. „Pedagogika ir demokratija“. V., Aidai, 1999.
13. G. Šeibokienė „Ikimokyklinis ugdymas: kur esame ir kur link eisime“ // „Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis“. – V.: Leidybos centras, 1999. – P. 47- 50.
14. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“, 2015, Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija
15. „Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos“, 2015, , Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija

9. PROGRAMOS

1. „Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa“. – V.: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
2. „Ankstyvojo ugdymo vadovas“ / O. Monkevičienė (sud.). – V.: Minklės leidyba, 2001.
3. „Ikimokyklinio ugdymo gairės“. Programa pedagogams ir tėvams. – V.: Leidybos centras, 1993.
4. Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“. – V.: Leidybos centras, 1993.
5. J. Bakūnaitė Humanistinio vaikų ugdymo programa. „Auginu gyvybės medį“. – V.: Eugrimas, 1998.

6. A. Adaškevičienė „Judėjimo džiaugsmas“. Lietuvos ikimokyklinukų fizinio aktyvumo optimizavimo programa. – 1996.
7. „Aukime sveiki ir stiprūs“. Vaikų sveikatos ir fizinio ugdymo programa. –
8. A. Gaižutis „Estetinio ir meninio ugdymo programa“. – V., 1989.
9. B. Grigaitė „Protinio vaikų brandinimo programa“. – 1996.
10. J. Martinkėnaitė „Individualios ugdymo programos specialiųjų poreikių vaikams sudarymas“ // Darbo patirtis. Vilniaus 64-asis specialusis darželis. – V.: UAB „Viltis“, 1999 – P. 9-17.
11. O. Mockevičienė, L. Palačionienė „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa“. – V., 2003.
12. A. Piliuvienė, N. Dailidienė, D. Jakučiūnienė, ir kt. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvensenos įgūdžių ugdymo programa“. – V.: Leidybos centras, 1997.
13. J. Rauckis, D. Drungilienė „Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa“. – 2003.
14. „Universaliosios sveikatos ugdymo bei rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa“. – V., 2000.:
15. „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa“. – V. 2006: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
16. O. Verseckienė, F. Marcinkas ir kt. „Po tėviškės dangum“. Etninio ugdymo gairės. – 1995.
17. D. Petrutytė „Vaikas – dievo dovana“ – Kaunas, Gabija, 1993.

10. PRIEDAI

1. V. Gasparkaitė „M. Montessori metodo pagrindai“. - V., 1994.

